

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2012

Martina Medková

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Výchovné styly v rodině

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. et Mgr. Vendula Jašková

Vypracovala:

Martina Medková

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Výchovné styly v rodině“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 23. 4. 2012

.....

Martina Medková

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. et Mgr. Vendule Jaškové za cenné rady a odbornou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mého tématu.

Ráda bych rovněž poděkovala všem respondentům, za jejich ochotu a otevřenost při interview. V neposlední řadě také všem svým blízkým, kteří mi po celou dobu mého studia, i při vypracování závěrečné práce, byli nepostradatelnou oporou.

Martina Medková

OBSAH

Úvod.....	5
1. Rodina.....	7
1.1 Funkce rodiny	10
1.2 Proměny ve funkcích rodiny	11
1.3 Poruchy funkcí rodiny	13
1.4 Rodiče	14
1.5 Prarodiče.....	15
2. Výchova	17
2.1 Interakce mezi rodičem a dítětem	18
2.2 Výchovné styly	19
2.3 Metody a prostředky výchovy	23
2.4 Výchovné cíle	24
3. Další aspekty ovlivňující rodinnou výchovu	26
3.1 Svatba a manželství.....	26
3.2 Rozvod	27
3.3 Věk rodičů	28
3.4 Vliv sourozenecké konstelace	29
3.5 Peníze	30
4. Šetření	32
4.1 Stanovení problému šetření	32
4.2 Výběr respondentů	33
4.3 Vlastní šetření	34
4.4 Vyhodnocení šetření	49
Závěr.....	51
Resumé	52
Anotace.....	53
Seznam literatury.....	54

Motto:

„Výchova dětí je stejně snadná jako slézání Cheopsovy pyramidy na vysokých podpatcích, s vědrem ledu v ruce, který nesmí roztát.“

(neznámý autor)

Úvod

V dnešní době máme spoustu možností. Můžeme se potápět do temných hlubin, zdolávat nejvyšší vrcholky světa, objevovat nová zákoutí vesmíru, zachraňovat miminka s velmi malou hmotností, provádět umělá oplodnění, transplantovat orgány, vynalézat nové technologie, vylepšovat všechny možné i nemožné části těla, komunikovat s lidmi na druhém konci světa v reálném čase. Dnes máme spoustu vymožeností i v oblasti bydlení a stavebnictví. Staví se mrakodrapy, domy pod mořskou hladinou.

Pokrok je pozitivně hodnocen, společností považován za žádoucí. Dnes už si ani nedovedeme představit život bez elektřiny, vodovodů, někdo za standardní považuje auto nebo třeba myčku na nádobí. Lidé se snaží o něco převratného, šokujícího, nového. Snaží se neustále posouvat hranice svých možností. Často hledí do budoucnosti a zavírají oči před minulostí. Slepě mění zaběhnutý systém, tradice, zvyklosti, které doposud fungovali, v něco nepřírozeného. Vytrácí se význam rodinné intimity, obyčejného obětí, pohlazení. Možná se nevytrácí, možná se schovávají někam do ústraní před světem, který se stává chladnější a necitlivější. Společnost na to doplácí odcizením a pocitem prázdna.

Lidem je přirozené cítit se v bezpečí, být obklopení láskou a štěstím. Současní rodiče jsou však čím dál více zahlceni různými příručkami a poučkami jak se o své dítě co nejlépe postarat, co dělat a nedělat. Matky nechávají za zavřenými dveřmi plakat svoje miminko v domnění, že pro něj dělají to nejlepší a přitom v hloubi duše cítí, že by ho nejraději přivinuli k sobě. Bohužel svůj instinkt neposlouchají. Právě ten jim však většinou řekne, co by bylo nejlepší udělat.

Bakalářská práce pojednává o důležitosti výchovy v rodině a jejího následného působení na jedince. Práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola pojednává o tom, co je to rodina, její rozdělení, proměny, kterými prochází a funkce, které nedostatečně plní. Výchova je nadpis druhé kapitoly, je zde vyobrazen koncept výchovy a výchovných stylů, které jsou konkrétněji rozebrány. Také je zde popis metod a prostředků výchovy a cíle. Kapitola třetí se zabývá dalšími aspekty, které ovlivňují rodinnou výchovu. Je zde rozebrán rozvod a jeho dopad na dítě. Jaký význam má

v dnešní době svatba, manželství a věk rodičů. Dále působení sourozeneckých konstelací na dítě a jakou moc mají peníze ohledně výchovy.

Metodologická čtvrtá část navazuje na část teoretickou. Věnuje se šetření s šesti mladými lidmi, kteří popisují svoje názory na dnešní život. Otázky jsou zaměřeny na rodinu a výchovu, dále popisují jejich stanovisko k manželství, penězům a těhotenství. Jak vnímají stáří a jaký je jejich postoj k velmi mladým matkám a starším prvorodičkám.

Vzhledem k tématu bakalářské práce je jejím hlavním cílem zjistit, jak důležitá je v dnešní době pro mladé lidi rodina, výchova, jak podstatná je pro ně svatba, zda považují peníze za významné, jak smýšlí o stáří a jaký je jejich názor na věk rodičů v souvislosti s početím dítěte. Také poukázat na význam rodinné výchovy v životě jedince.

Touto prací bych chtěla podpořit všechny rodiče k tomu, aby ke svým dětem přistupovali citlivě, laskavě a s velkou dávkou trpělivosti. Aby si uvědomovali, jak nepostradatelnou roli v životě dítěte hrají. Dále jak je jejich přístup k dítěti, kterým ho směřují a formují, důležitý. Také by neměli zapomínat pracovat sami na sobě a být svému dítěti dobrým příkladem. Poté budou rodiče vychovávat šťastné a spokojené dítě, které bude tuto správnou rodinnou atmosféru předávat zase svým dětem a ty zase dalším a dalším generacím.

1. Rodina

„Největším darem pro rodiče i dítě je spokojený rodinný život s atmosférou citlivé blízkosti, bezpečí a jistoty. Citové dávání a přijímání je jedním z hlavních zdrojů síly v rodinných vztazích.“ (Okrouhlicová, Čejková, Gabura, 1990, s. 6)

Člověk je zvyklý považovat rodinu za něco samozřejmého, přesto mít dobře fungující rodinu je jeden z největších darů pro děti i pro rodiče. Pozitivní atmosféra, rodinná intimita, blízkost, bezpečí, jistota, tahle slova vystihují to, co by správná rodina měla mít. Matějček a Dytrych definují rodinu, jako *„institucionalizovanou biosociální skupinu vytvořenou přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí“* (Matějček, Dytrych, 1997, s. 14-15). V pedagogickém slovníku se dočteme, že rodina je *„nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sociálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 248)

Dítě si rodiče vybrat nemůže. Ti mu určí, k jaké etnické skupině bude patřit, do jakého sociálního statusu bude zařazen, jaká kultura mu bude prostřednictvím rodičů předána, protože právě rodina dítěti předává své zvyky, hodnoty, tradice, kulturní vzory (např. jak se chovat u stolu, jak se oblékat atd.). Proto je důležité, aby za něj matka i otec převzali veškerou zodpovědnost a je jen na jejich citlivém přístupu, jak dobře se dítě bude cítit a co dobrého mu předají do života.

Podle pedagogického slovníku *„v posledních desetiletí se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnující nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 248)

Autoři Kapras a Prokopec tvrdí, že *„rodina má i dnes prvotní význam pro determinaci vzoru chování, je rozhodujícím faktorem pro rozvoj osobnosti, jejíž základ se pokládá již v útlém dětství a poskytuje neoptimálnější zázemí pro výchovu dětí.“* (Kapras, Prokopec, 1971, s. 6) Dříve bylo zvykem, že žili i tři, čtyři generace pospolu a vzájemné vazby byly silnější. Bylo nutné si v rámci rodiny více pomáhat. Dnes se počet lidí v rodině redukuje a vytváří se menší rodiny nukleárního typu. Příbuzenské

vazby již nejsou tak rozsáhlé. „Klíčová úloha rodiny je spojena s její funkcí společenského dědění neboli předávání návyků, nutných pro orientaci v poznávacích stereotypech, důležitých pro regulaci zachování hodnot a norem, přičemž veškeré aspirace, hodnoty, návyky, symboly, stereotypy a normy jsou spojeny se sociální pozicí.“ (Kohoutek, 1998, s. 4)

Matějček a Dytrych (1997) rodinu dělí:

V užším smyslu: Rodina nukleární (jádrová) – je nejběžnější model, společenství rodinných příslušníků, tvoří ji manželé (matka a otec) a děti. Je to pevné jádro, které je základní a ve kterém se odehrávají všechny důležité funkce rodiny.

V širším smyslu: Rodina rozšířená – zde se k rodičům a dětem přidávají prarodiče a jiní pokrevní příbuzní. V linii přímé i v linii pobočné (prarodiče, sourozenci, strýcové, tety apod.)

Rodina doplněná – tato rodina může vzniknout úmrtím jednoho z rodičů nebo častěji rozvodem a doplněním buď otce, nebo matky náhradním rodičem.

Podle vzniku: Rodina orientační – do této rodiny jsme se narodili, vyrostli jsme v ní. Je to pro nás rodina výchozí. Prošli jsme zde tzv. socializačním procesem, naučili se rozeznávat dobro a zlo, normy naší rodiny, ale i celé společnosti.

Rodina prokreační (reprodukční) – nově jsme si ji založili sami, vzniká manželstvím. Svě děti učíme to, co jsme se naučili v rodině orientační. Můžeme však i měnit například to, co se nám nelíbilo. (Matějček a Dytrych, 1997, s. 14 - 15)

Můžeme tedy říci, že každý člověk patří do dvou rodin. V jedné rodině se rodí a druhou později sám zakládá. Hamarová a Holkovič (1986) ještě uvádí pojem „normální rodina“, tedy definici toho, co si pod tím představí většina lidí „*manželský pár s dětmi žijící ve společné domácnosti, spojený významnými emocionálními pouty, který plní společensky vymezené role, přičemž jsou uspokojeny potřeby všech členů.*“ (Hamarová, Holkovič, 1986, s. 12) Také počítá s tím, že vztah mezi partnery

je rovnocenný, dělí se o stejná práva a povinnosti a společně vychovávají děti. Základem této rodiny je pak manželství mezi partnery. (Hamarová, Holkovič, 1986, s. 12)

Dále můžeme rodinu dělit podle zastoupení rodičů:

Úplná rodina – tu tvoří oba rodiče a dítě (děti)

Neúplná rodina – když jeden z rodičů chybí (rozvodem rodičů, úmrtím)

Počet neúplných rodin roste. Jako hlava rodiny se většinou stane žena, matka, která dítě sama vychovává a stará se o něj. Tím, že dítě nevidí tradiční model rodiny, se oslabuje jeho příprava na vlastní rodičovství. Dětem není poskytnuto celkové vyobrazení rodinného prostředí, role otce (muže) a ženy (matky). Chlapci se nemohou dostatečně identifikovat s rolí otce. Pokud chybí v rodině matka, nemohou se naopak dívky identifikovat s rolí ženy. (Durnovský, 1986, s. 13)

V Ústavě ČR jsou zahrnuty nejzákladnější právní předpisy, které chrání rodinu a děti. Právy dětí se zabývá také Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb. Dále bychom mohli hledat základní práva rodiny v Listině základních práv a svobod v hlavě čtvrté v článku č. 32:

„1. Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.

2. Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky.

3. Děti narození v manželství mimo něj mají stejná práva.

4. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím, soudu na základě zákona.

5. Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.

6. Podrobnosti stanoví zákon.“ (<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, 19. 2. 2012)

I když každý autor uvádí vlastní definici toho, co je to rodina, shodují se na tom, že má pro člověka, resp. pro dítě nenahraditelný význam. Durnovský vidí v rodině

podstatný smysl „rodina jako malá, primární společenská skupina má pro dítě nezastupitelný význam. Dává mu genetickou výbavu, má rozhodující vliv na celkový rozvoj jeho osobnosti – v oblasti tělesné, duševní i sociální. V ní a jí se uskutečňuje společenská adaptace dítěte, jeho začleňování do společnosti.“ (Durnovský , 1986, s. 15)

1.1 Funkce rodiny

Rodina plní celou řadu funkcí. Díky ní je zajištěna reprodukce, předává kulturní dědictví svým potomkům, zabezpečuje dětem potravu, domov, chrání je. Zajišťuje uspokojování potřeb manželů. Funkce můžeme označit jako úkoly, které rodina plní vůči sobě a společnosti. „Rodina představuje biosociální systém, který je společností a změnami ve společenských systémech neustále ovlivňován, formován a reformován a jehož některé funkce se mění a modifikují. Některé funkce rodiny ustupují do pozadí, mizí, jiné opět nabývají na závažnosti.“ (Dunovský, 1986, s. 7) Za nejvýznamnější pak Durnovský míní pro dnešní dobu funkci socializačně výchovnou.

Marušiak považuje za základní a společensky nejdůležitější funkci hospodářskou, výchovnou a funkci reprodukce obyvatelstva. Podle něj je postavení těchto funkcí dáno tím, že „jsou osou současného rodinného života, že se v nich nejzřetelněji zrcadlí dosažený stupeň kulturního vývoje společnosti.“ (Marušiak, 1964, s. 71)

Základní funkce rodiny Matějček a Dytrych (1997) :

Reprodukční, biologická – ta zajišťuje zrození potomků a tím pádem i budoucnost dalších generací. Je důležitá jak pro jednotlivce, kteří pod tím vidí svoje děti, tak i pro celou společnost, která sleduje vzrůstající a klesající reprodukční základu. Přesto tato funkce není jen o počtu dítěte a následném porodu. Je podstatná i pro zdárný vývoj osobnosti dítěte.

Ekonomická – materiální zabezpečování rodiny a ochrana. Vztahuje se na všechny členy rodiny. Rodiče hmotně zabezpečují své dítě tím, že ho živí, kupují mu oblečení, hračky apod.

Socializační – výchovné procesy začleňující děti do společnosti. Dítě se učí pravidlům chování, fungování ve společnosti a utváří si hodnotový systém.

Osvojuje si základní sociální návyky. Proto by rodiče měli jít dítěti příkladem a vzorem.

Emocionální – emoční uspokojení rodiny i sexuální uspokojení mezi manželi. Potřeba citového uspokojení, harmonie a zázemí je významné pro celou rodinu. (Matějček a Dytrych, 1997, s. 16)

Autoři Kapras a Prokopec (1971) k tomuto dělení ještě přidávají funkci reakční a odpočinkovou, kde do popředí umisťují společné trávení volného času rodičů s dětmi, význam této funkce podle nich stoupá. Dále se zmiňují o funkci ochranné, kdy rodiče dříve fyzicky ochraňovali své děti. Dnes se tato funkce spíše omezuje na pouhý dozor. (Kapras, Prokopec, 1971, s. 8-9)

I když se funkce rodiny a její význam v poslední době zpochybňuje, tak se pouze její funkce i postavení mění. Přesto pro společnost zůstává důležitá a dokonce ve vztahu dítěti posiluje a obrací v jeho prospěch, který je nezbytný pro jeho správný vývoj. (Durnovský, 1986, s. 7)

1.2 Proměny ve funkcích rodiny

Dnešní společnost má na rodinu jiné požadavky než v dobách dřívějších. Pomalu se vytrácí důležitost širších příbuzenských vztahů a lidé si začínají více pěstovat postavení rodiny nukleární. Problémem je nedostatečné plnění reprodukční funkce, rodí se menší počet dětí. Zřejmě protože rodiče si chtějí užívat nebo na více další děti už jim nezbyvají peníze.

Citová neboli emocionální funkce v dnešní době nabývá na významu, Havlík a Kořa se domnívají, že dříve se „*založení rodiny neopíralo tolik o emoční základy, jako spíše o ekonomické (někdy politické) nutnosti či zájmy,*“ k tomu dodávají, že manželský svazek se postupně změnil na „*vztah vzniklý vzájemnou volbou partnerů, založený na sympatii, přitažlivosti a lásce.*“ (Havlík, Kořa, 2007, s. 70). Mění se i tradice, kdy se rodina starala o staré či nemocné členy rodiny. Tuto funkci do jisté míry přejímají domovy důchodců nebo ústavy sociální péče. Dnes už jen málo starých lidí umírá doma v rodinném kruhu. S tím souvisí změny ekonomické i socializační funkce rodiny. (Havlík, Kořa, 2007, s. 72-73)

Také si můžeme povšimnout změny v ekonomické funkci rodiny. V minulosti byl otec hlava rodiny, o kterou se musel postarat, protože žena často zůstávala s dětmi doma. Mnozí muži i dnes chápou jako svou nejdůležitější roli uživit rodinu. A můžou se skutečně cítit méněcenní, když se jim to nedaří v takové míře, v jaké by chtěli. To není pověstná mužská ješitnost, která je nutí vydělávat větší peníze. Zodpovědnost za rodinu je více či méně vědomý tlak na svědomí. Dnes už však v mnohých rodinách nejsou tak jasné vymezené role. V první řadě by dnes málokterou rodinu uživil jen jeden plat. Ženy tedy pracují také, a ne jenom pro peníze. Mnohé cítí potřebu využívat svůj talent i za hranicemi rodinného kruhu a domácnosti. Muži zase vaří, pečou a starají se o děti.

Manželé se stávají rovnocennými partnery. To, jak mají být rozdělené povinnosti a pravomoci v rodině, už není tak jasné. Je úkolem každého manželského páru, aby si vybudoval svou vlastní rovnováhu. Ta by měla vycházet ze zájmů partnerů, jejich temperamentu, ale i vzdělání a různých schopností a zručností. I žena má právo se realizovat ve své práci, ale tím, že se vdala a porodila děti, vzala na sebe i zodpovědnost za rodinu. Když jsou v zaměstnání oba, měli by se oba podílet na výchově dětí a plnění povinností v domácnosti. Přesto jsou dnes často kamenem úrazu právě finance. Muži, kteří vydělávají méně než jejich manželka, mají pocit, že ztrácejí morální právo rozhodovat v rodině.

Biologicko - reprodukční funkce zůstává ve svém základním plnění stejná. Za podstatné je stále považováno plození dětí. Přesto spousta budoucích rodičů odsouvá tyto povinnosti na pozdější dobu, než bývalo dříve zvykem. Překážkou může být studium, budování kariéry či materiální zabezpečování. Setkáváme se i s tím názorem, že dnešní generace mladých lidí je pohodlná. Déle zůstávají u svých rodičů v roli dětí. Mají tam stravu, úklid a jiné výhody. Důvod může být ale i ve finanční situaci, kdy je těžké pro mladého člověka, postavit se na vlastní nohy.

Také čas nehraje dnešním rodičům do karet. Jeho většinu totiž stráví v práci a spoléhají na to, že podíl na výchově převezmou různé výchovné instituce jako škola, družina, kroužky, které dítě navštěvuje. Část z nich ani neumí plnohodnotně trávit volné chvíle se svým dítětem, které nechají sedět většinu času u počítače nebo televize.

1.3 Poruchy funkcí rodiny

Když přestává rodina plnit svoje funkce, můžeme hovořit o poruše rodiny, což se děje prostřednictvím některého člena rodiny, který plní v neuspokojivé míře všechny nebo jen některé ze základních funkcí rodiny „*Poruchy rodiny chápeme jako situace, kdy rodina z nějakého důvodu a v různé míře neplní základní požadavky a úkoly dané společenskou normou a vyjádřené v očekávání na adekvátní začlenění jejich členů do společnosti.*“ (Durnovský, 1986, s. 16)

Podle funkčnosti rodinu dělíme na:

Funkční – kdy rodina splňuje všechny základní funkce. Je předpoklad, že se postará o správný vývoj dítěte.

Problémová – některá funkce rodiny je porušena, ale zdravý vývoj dítěte není ohrožen. Tyto problémy je rodina schopna řešit sama či s případnou krátkodobou pomocí.

Dysfunkční – významným způsobem je narušena základní funkce rodiny, vývoj dítěte je ohrožen. Je nutné s problémem pomoci (např. rodič je závislý na automatech, narkoman atd.), protože si rodina již není schopna pomoci sama.

Afunkční – rodina přestává plnit svůj základní účel, je ohrožen život dítěte. Rodiče jsou zbaveni svých rodičovských práv, je nutný zásah zvenčí (dítě usmrtí, týrají fyzicky, psychicky).

Pro přehlednost je zde přehled o funkčnosti rodiny, u rodiny funkční, která tvoří 85%, nenastupuje terapeutický přístup, z toho důvodu, že není potřebný. U zbylých tří jsou určitá opatření nutná. Terapeutické přístupy se pokouší o odstranění nebo alespoň překonání poruchy rodiny.

Přehled funkčnosti rodiny:			
funkční rodina	problémová rodina	dysfunkční rodina	afunkční rodina
85%	12-13%	asi 2%	asi 0,5%
netřeba sledovat	sledování rodiny (začlenění do preventivních prohlídek pediatrem)	nutná tzv. sanace rodiny (ozdravení, přijetí opatření k nápravě, pomoc)	jediným řešením je odebrání dětí

(<http://www.sos-ub.cz/prevence/hyp24a.pdf>, 31. 3. 2012)

Některá rodina je velká, jiná menší. Důležité však je, zda jsou lidé v rodině šťastní a cítí, že v ní mají své nepostradatelné místo. Že jsou tam, kde mají být. Potom je vše v nejlepším pořádku. Smyslem rodiny totiž není jen dítě počít a přivést na svět. K tomu bychom ostatně rodinu ani nepotřebovali. Její důležitost spočívá v tom, aby byla schopna a ochotna dítě chránit, pečovat o něj a vychovávat ho.

1.4 Rodiče

Dříve či později stojí většina párů před otázkou, zda si pořídit dítě. Měli by být připraveni po stránce psychické, fyzické i finanční. Také si musí uvědomit, že mít dítě je závazek v podstatě na celý život a jen tak ho někde nemohou odložit. *„Rodičovství není zdaleka dáno jen početím či narozením dítěte, nýbrž bezprostřední péčí a starostí o ně, uváděním do společnosti za rozvinutí všech jeho schopností.“* (Durnovský, 1986, s. 31) Vývoj dítěte je ovlivněn nejen osobností a vzděláním rodičů, ale také tím, do jaké míry jsou motivováni se o dítě starat a jak se k němu chovat. Za co budou dítě chválit a jaké prohřešky potrestají. Tím podle Vágnerové *„rodinné prostředí určuje, jaké schopnosti a dovednosti jsou ceněny a naopak, co je považováno za zbytečné. Odráží se zde hodnotový systém rodiny i celková úroveň obou rodičů, resp. Všech dospělých členů rodiny, její celkový kontext.“* (Vágnerová, 2007, s. 31)

Rodiče dítě ovlivňují biologicky už tím, že mu předávají svůj biologický materiál. Je zajímavé, že i ve stejném prostředí v jedné rodině může dojít k tomu, že prostředí působí na každé dítě jinak. Každý rodič se k dítěti chová jinak a očekává i od něj něco jiného. Navíc je každé dítě ovlivněno i dobou a prostředím, do které se narodí, pohlavím, vizáží atd. Stejně tak i rodiče mění svoje chování. Například se poučí z předchozích nezdarů se starším dítětem, nemají tolik trpělivosti na další dítě nebo po něm naopak nechtějí být příliš nároční jako na prvorozené. (Vágnerová, 2007, s. 31, 32)

Na tom, jací budou rodiče, velmi záleží. Zdá se, že pořídit si dítě je mnohdy lehčí, než pořídit si psa. Prostě se jeden rozhodne, většinou žena, někdy i bez vědomí partnera a otěhotní. Přesto by to takto být nemělo.

Už v okamžiku narození vzniká právní vztah mezi rodiči a dítětem. *„Rodiče a děti mají vůči sobě navzájem práva a povinnosti, kterých se nemohou vzdát či zříci. Účelem povinností a práv rodičů k dítěti je zajištění hmotného i morálního prospěchu*

dítěte.“ (<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#5>, 19. 2. 2012)

Ideální by bylo, kdyby se každé dítě narodilo do milující rodiny, která se na něj těší, je připravena po všech stránkách a dokáže dítě vést, dokud to bude potřeba. Lidský potomek je na rozdíl od ostatních neschopný přežít bez pomoci ostatních, proto je pro něj velmi důležité, aby měl někoho, na koho se může spolehnout. Někoho, kdo mu pomůže přežít. *„Tak jako existují životně důležité potřeby biologické (potrava, teplo, ochrana před úrazem apod.), které musí být plně uspokojeny, aby malé dítě mohlo vůbec přežít, jsou tu i základní životně důležité potřeby psychické, které musí být náležitě a v pravý čas uspokojovány, má-li se dítě vyvíjet v osobnost psychicky zdravou a zdatnou.“* (Matějček, 1994, s. 37)

Dítě vyžaduje péči, lásku a bezpečí. Vidí svoje rodiče jako lidi, kteří všechno ví a všechno dělají správně, i když to tak mnohdy není. Jsou pro něj poskytovatelé celého světa a dlouho trvá, než pochopí, že rodiče nejsou všemocní, že i oni jsou zranitelní a nedělají vždy to nejsprávnější. Děti potřebují věřit, že tatínek je silnější než kdejaká číhající strašidla a že dokáže ochránit celou rodinu. Že miluje maminku, a když je tady, jsou všichni v bezpečí. Dokáže vtipkovat a nebere všechno tak vážně. Opraví, když se v domě něco porouchá a je na něj spoleh. Je to prostě muž- hrdina. A máma, rozjasní den, a když něco bolí, jen ona to dokáže pofoukat a hned to přestane. Matky poskytují čistotu, pořádek a dobré jídlo. Mazlí se a jsou starostlivé. Dělají svačiny a kontrolují zabalené kufry.

Pro dítě je v životě rozhodující, jaké bude mít rodiče, kolik mu budou ochotni dát lásky, peněz, času i trpělivosti. *„Rodičovské role poskytují dítěti vzor mužského a ženského chování a zároveň první model mezilidských vztahů. Vztah otec- matka je prvním internalizovaným sociálním vztahem.“* (Řezáč, 1984, s. 105-106)

1. 5 Prarodiče

Babičky a dědečkové mají také svou nezastupitelnou roli v rodině. Někde podceňovanou, přesto nesmírně důležitou úlohu. *„Zatímco rodiče kladou měřítko, požadavky, udávají směr, jsou prarodiče vlídnými průvodci, korigují extrémní příkazy otců a matek na snesitelné dimenzi.“* (Hauserová- Schönerová, 1996, s. 10) Často se říká, že mají vnuky jako odměnu za to, že zvládli statečně vychovat svoje děti. Ted'

už není jejich povinností dítěti určovat, co může a nemůže. Mají si ho užít, v klidu a s láskou. Pouze by měli respektovat hranice stanovené rodiči a těmi se řídit.

Může se však stát, že prarodiče se ještě zdaleka necítí na tuto životní roli. Sami se těší z toho, že mají konečně klid a mohou se začít zajímat o sebe a o své zájmy. Doteď vychovávali svoje děti, chodili do práce a nyní se jim otevírají nové dveře. Také můžeme říci, že *„existují i méně laskaví prarodiče, kteří malicherně kritizují, šikanují své děti a vnuky, prarodiče, kteří zatrpkli. Takoví prarodiče asi nebudou optimálními průvodci životem.“* (Hauserová- Schönerová, 1996, s. 12)

Prarodiče mohou zasahovat do všech funkcí rodiny. Mohou naléhat na své děti, aby si už dítě pořídili, nebo naopak s těhotenstvím nemusí souhlasit a proti narození dítěte protestují. Zásadním způsobem mohou ovlivňovat ekonomickou situaci rodiny. Často tím, že finančně své děti podporují. Svou vlastní výchovou ovlivňují nejen svoje děti, ale i své vnuky. *„Mohou zasahovat, a to často velmi významně, do procesu výchovy svých vnoučat tím, že jim buď vnucují jiné normy, než jim dávají jejich rodiče, anebo naopak v pozitivních případech nahrazují chybné struktury a hierarchie hodnot hodnotami, které jsou obecně uznávané a pro danou kulturu platné.“* (Matějček, Dytrych, 1997, s. 16) Svými názory a postoji mohou proti sobě popuzovat manžele nebo je naopak v době krize držet pospolu.

Důležitou úlohu mají i v tom, že dětem předávají rodinné paměti. Vypráví jim o tom, co dělali jejich rodiče, když byli malí jako oni. Jak se s nimi nasmáli a občas i natrápili. Mohou pomoci rodičům, kteří jsou již unavení a dítě jim pohlídat. Často znamená domov prarodičů místo, kde se setkávají jejich děti na návštěvách nebo rodinných oslavách. Tak mají děti možnost potkat svoje příbuzné. V některých případech prarodiče zastupují i úlohu rodičů, kteří se o dítě nechtějí nebo z nějakého důvodu nemohou starat. Nebo když se rodiče rozvádí, mohou pro dítě prarodiče znamenat jistotu a zázemí v neklidných dobách.

2. Výchova

„Výchova je záměrné, cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti. Je to specificky lidská činnost.“ (Kraus, 2006, s. 5) Člověk je neustále něčím a někým vychováván. Nejdříve ho vychovávají rodiče a blízká rodina, ukazují mu, co je a není správné. Pomáhají mu odlišit dobré a špatné věci od sebe. Později do výchovy vstoupí i školní proces, kde vzdělávací a výchovné funkce zastupují vedle rodiny i učitelé. Významnou roli hrají i volnočasové aktivity. Ani v dospělosti se však člověk výchově nevyhne. Stejně jako ho formuje v dětství škola, v dospělosti se do podobné funkce dostává pracovní proces. Ale i určité situace, které ho opět formují a někam ho směřují.

Podle Hamarové a Holkoviče „je výchova činnost, kterou se formuje osobnost člověka, jeho charakter, chování, jednání, vztah k lidem, materiálním i duchovním hodnotám, ke společnosti.“ (Hamarová, Holkovič, 1986, s. 47) Výchova je nepřetržitý proces, který trvá po celý život. Společnost i člověk se neustále proměňují, přesto „v každém historickém období je potřebné vychovávat děti k hodnotám lásky, slušnosti, úcty, tolerance, přátelství, solidarity a dobra.“ (Bakošová, 2008, s. 94)

Výchova může být:

- a) **přímá (intencionální)** – když vychovatel přímo na dítě bezprostředně působí (např. klade mu požadavky, vysvětluje, přesvědčuje)
- b) **nepřímá (funkcionální)** – dítě je ovlivňováno prostřednictvím jiných činitelů, kteří na něj výchovně působí (situace, prostředí, vzor) nebo prostřednictvím medií, vychovatel je v pozadí. (Kraus, 2006, s. 5)

Socializace probíhá po celý život člověka od narození až do smrti, nejintenzivnější je však v dětství. „Průběh socializace v dětství je významný proto, že se v tomto období rozvíjejí základní osobnostní vlastnosti, postoje a vzorce chování, které jedinec používá po celý život.“ (Vágnerová, 2007, s. 277) Nejvýznamnější socializačním prostředím je právě rodina. Zde si dítě utváří základní sociální zkušenosti.

Rodiče by si měli uvědomit, že i nepřímá výchova má na dítě obrovský vliv. Dítě se učí i z toho, jak rodič jedná s ostatními lidmi, jak mluví, jak se obléká, sleduje i to, jak se rodič zachová v krizových situacích, zda je zvládne nebo selže atd. Také

je důležité, jak se rodiče k dítěti chovají. Zda jsou k němu příliš opatrní a nenechají ho udělat nic samotné, nebo mu naopak v ničem nepomohou, ať si všechno dělá samo.

2.1 Interakce mezi rodičem a dítětem

Základní klasifikace interakcí dospělý (rodič) – dítě podle Řezáče (1984):

- a) **Perfekcionistický vztah:** rodiče jsou neustále nespokojení se svým dítětem. Dítě je považováno za nedokonalé, za vše je negativně hodnoceno.
- b) **Protěžující vztah:** dítě je pod neustálou kontrolou rodičů. Rodiče jsou extrémně starostliví.
- c) **Ambivalentní vztah:** zde se střídají dva extrémy. Velký zájem rodiče o dítě střídá naopak naprostý nezájem.
- d) **Aktivizující, vyrovnaný vztah:** charakteristická je stabilita a odpovídající citové prostředí. Rodiče podporují zdravé sebevědomí dítěte, vytváří mu prosto pro jeho zájmy a činnosti. Oba rodiče k dítěti přistupují stejně a nevedou ho k citové závislosti na nich.

Zde je vyobrazen orientační postoj rodičů k dětem, které se mohou navzájem míchat, či každý z rodičů může mít svůj vlastní přístup k dítěti. „*Souhrnně řečeno, měla by rodina dítěti poskytovat vyrovnané citové zázemí, tj. nasytit potřebu citové odezvy; poskytnout pocit bezpečí a jistoty; akceptovat dítě; tzn. přijímat s porozuměním jeho projevy, názory, postoje.*“ (Řezáč, 1984, s. 106-107)

Podle Potočárové je možné rodičovskou výchovu ztotožnit s modelem výchovných stylů rodičů „*charakteristický rys jistého výchovného přístupu a postupu, formu a způsob realizace výchovy ve všeobecnosti nazýváme stylem výchovy. Způsob výchovy vystihuje celkovou interakci a komunikaci dospělých (matky, otce, učitelky, rodiny, školy atd.) s dítětem.*“ (Potočárová, 2008, s. 134)

Styl výchovy	Akceptující, orientující se na dítě	Odmítající, zaměřený na rodiče
Požadující, kontrolující	1. Autoritativní	2. Autoritářský
Nepožadující, nízká kontrola	3. Shovívavý	4. Zanedbávající

(Potočárová, 2008, s. 135)

1. Autoritativní styl (neboli demokratická výchova) – „*výchova založená na akceptaci a rodičovské náročnosti. Charakteristické je pro ni: důslednost, pevné vedení, pružnost,*

otevřená komunikace, spolupráce. Dítěti je ponechán dostatečný prostor pro rozvinutí jeho tvořivosti a uplatnění zodpovědnosti.“ (Potočárová, 2008, s. 136)

2. Autoritářská výchova – „*je typická neustálým striktním usměrňováním dítěte, založeným na síle, tlaku, zákazech a příkazech, které dítěti neponechávají prostor na jeho vlastní tvořivou aktivitu. Rodič bere malý ohled na individuální potřeby dítěte a jeho aktivitu.*“ (Potočárová, 2008, s. 136)

3. Shovívavý styl – „*je charakteristická vysokou mírou citlivosti ve vztahu rodič – dítě a nízkou mírou požadavků a omezení dítěte.*“ (Potočárová, 2008, s. 136)

4. Zanedbávající styl – „*přístup rodičů k dítěti je pasivní, požadavky na dítě a jeho usměrnění jsou minimální, často nesystematické a nedůsledné.*“ (Potočárová, 2008, s. 136)

Za nejdůležitější faktory, které v průběhu života ovlivňují jedince, jsou za nejdůležitější považovány tři faktory. A to dědičnost, prostředí a výchova. Sociální pedagogika se zabývá vztahem výchovy a prostředí. „*Sociální pedagogika zdůrazňuje právě souvislosti výchovy s podmínkami, v nichž socializace probíhá.*“ (Kraus, 2008, s. 64)

2.2 Výchovné styly

Naši rodiče nás svou výchovou ovlivňují, ať chceme nebo ne. Následně z těchto naučených vzorců chování vycházíme ve své vlastní rodině. Nevědomky od rodičů přebíráme výchovný styl a v menší či větší míře ho aplikujeme na své děti. Jsou ovšem i extrémní případy, kdy lidé absolutně nesouhlasí s výchovou svých rodičů a odmítají ji. Potom se snaží své děti vychovat většinou opačně, než byli vychováváni oni. „*Důležitým aspektem je styl vedení skupiny, ten určuje, jakým způsobem bude skupina fungovat, co bude od svých členů vyžadovat a také to, jací lidé zde budou spokojeni a kteří naopak nikoliv.*“ (Vágnerová, 2007, s. 317)

Základní dělení výchovných stylů, o které se opírá většina autorů:

Autoritativní řízení - rodiče dítěti často hrozí, rozkazují mu a trestají ho. Za dobré chování a přísné dodržování pravidel, mohou být děti odměňovány. Není zde

prostor pro oboustrannou komunikaci. „*Rodiče jednají jako vládcí, děti musí dodržovat striktní pravidla a řád, od nich se nesmějí odchýlit.*“ (Čapek, Čapková, 2010, s. 11)

Rodiče mají dominantní postavení, dítě je až pod nimi. Při výchově jsou užívány fyzické i psychické tresty. Rodiče dítě kontrolují a kladou na něj mnohdy větší zátěž, než je dítě schopno zvládnout. Naopak pro potřeby a přání dítěte mají málo porozumění, často jsou jeho potřeby ignorovány. Dítě má málo prostoru pro rozhodování, vlastní iniciativu a samostatnost.

Dítě se pak snaží být dokonalé, může mít nízké sebevědomí. Dále se může podřizovat autoritám, nebo se jim naopak v dospělosti postavit. „*To znamená, že tento typ výchovy vede děti k hněvu, mstě a snaze oplácet ponížení osobě, která se ho na nich dopustila, nebo jinému zástupnému objektu.*“ (Čapek, Čapková, 2010, s. 12)

Liberalní výchova - označována také jako slabá výchova. Rodiče, naopak od autoritativní výchovy, na dítě kladou málo nároků a výchovu neřídí skoro vůbec. Nejsou důslední a nepožadují plnění svých požadavků. Někteří rodiče vyhoví dětem i v nepřiměřených přáních a snaží se jim odstraňovat překážky v životě.

Jiní si naopak dítěte nevnímají vůbec. Děti si mohou dělat, co chtějí, nemají vymezené žádné hranice. Pravidla pro ně neexistují, nemusejí doma pracovat, protože za ně všechno udělají rodiče nebo po nich rodiče žádné povinnosti nevyžadují. „*Jako důsledek této vše povolující výchovy se může u dítěte vyvinout očekávání, že se mu i v dalším životě všichni přizpůsobí. Získá tak nezdravé sebevědomí a druzí se na něj nemohou spolehnout.*“ (Čapek, Čapková, 2010, s. 13) Dítě není zvyklé se podřizovat pravidlům a dodržovat řád.

Demokratická výchova - snaží se velkou měrou nevstupovat ani do jednoho ze směrů a drží se v rozumných mezích. Rodiče neudílí příkazy, spíše děti podporují a jsou pro ně příkladem. S dětmi diskutují o jejich názorech a přáních. Berou svoje děti jako rovnocenné partnery. Požadavky, které na dítě mají, kontrolují, ale v rozumné míře. Přihlíží na schopnosti a dovednosti dítěte. Jsou na dítě laskaví a projevují mu svou lásku a podporu. Nesnaží se ho však k sobě extrémně emočně připoutat a dávají mu dostatek prostoru pro rozvíjení. Rodiče své dítě respektují jako samostatnou bytost a snaží se, aby se dítě naučilo chápat svou odpovědnost vůči sobě i druhým. „*Tato výchova je založena na respektující komunikaci.*“ (Čapek, Čapková, 2010, s. 14)

Rodiče před dětmi dokážou přiznat svoji chybu a tím je učí rozumět tomu, že nikdo v životě není neomylný. Musí se za ni ovšem dokázat omluvit. „*Pokud v rodině existuje respektující komunikace, dítě se naučí spolupracovat, vážit si samo sebe a brát v potaz druhé a jejich názory.*“ (Čapek, Čapková, 2010, s. 14) Dítě se stává zodpovědné a pokládá za samozřejmé dodržování norem. Dokáže uznat svou chybu a ocenit ostatní.

Základem správné výchovy jsou spokojení rodiče, zdravá komunikace mezi nimi a soudržnost. Také by měli volit stejné výchovné přístupy. „*Bylo opakovaně prokázáno, že extrémní výchovná shovívavost, stejně jako extrémně rigidní kontrola, jsou výchovné cesty chybné.*“ (Mühlpachr, 2008, s. 148) Dalším základním prvkem pro příznivý rozvoj dítěte je láskyplný vztah. Projevovat dítěti porozumění a důvěru. Mít o něj a jeho prožívání zájem. Sdílet s ním radosti i starosti.

Také je důležité, aby byla dítěti stanovena pravidla. Aby vědělo, v jakých hranicích se může volně pohybovat a kde už raději zastavit. Hranice by však neměly být ani moc těsné, ale ani moc volné. Pokud dítě žije ve strachu z trestů a káraní, může se při extrémní kontrole stát, že se dítě vžije do role ušlápnutého a vůči konvenční společnosti začne zaujímat postoj odboje a nepřátelství. Při extrémně shovívavé výchově zase dítě nemá smysl pro kázeň a pořádek. (Mühlpachr, 2008, s. 148)

Styly výchovných interakcí podle Řezáče:

- A) **Nejednotný přístup** - rodiče mají k dítěti odlišné přístupy. Díky tomu je dětská role utvářena dvojím očekáváním. Nevytváří si ustálené vnímání vlastního „JÁ“.
- B) **Proklamativní přístup** - v tomto případě se jedná o rozpor mezi úmysly, které dítě očekává a které se stanou. Podobá se nejednotné výchově.
- C) **Povolný přístup** - zde rodiče prohlašují určité normy, které ale následně neprosadí.
- D) **Nedůsledný přístup** - tento styl se vyznačuje tím, že přestože rodiče jsou na rozdíl od povolného přístupu na dítě až příliš nároční, nedokážou naplňování cílů dotáhnout.
- E) **Potlačující přístup** - jde o přístup rodičů, kterých dítě nenaplnuje jejich očekávání a ideály. Může se jednat např. o dítě nechtěné, se specifickými nároky, které je následně utlačováno, omezováno či nadměrně trestáno.

- F) **Podplácející přístup** - přiměřené chování dítěte je rodiči nepřiměřeně oceňováno a chváleno.
- G) **Přístup rozmazlující** - rodiče se snaží, aby na ně dítě bylo až nepřiměřeně fixováno a zůstalo v dětské roli. Z toho důvodu se mu podřizují a ochotně plní každé jeho přání.
- H) **Protekční přístup** - určitému dítěti je dáváno více pozornosti, lásky, času než např. jeho sourozenci. Dítě se stává prostředkem boje. Rodiče, kteří preferují tento styl, jsou často zaměřeni na cíle než na způsob jejich dosahování.
- I) **Skleníkový přístup** - v podstatě znamená totéž co výchova rozmazlující. Dítě je pěstováno v rodině, jako květina ve skleníku. Tam se jim daří, ale ve venkovních podmínkách se jim dařit přestává.
- J) **Moralizující přístup** - život dítěte tvoří normy a pravidla, které se musí plnit.
- K) **Puntičkářský přístup** - rodiče se zaměřují na každý detail v chování a projevech svého dítěte. Často tím zakrývají svoji vlastní bezradnost.
- L) **Přístup zanedbávající** (nedostatečný, deprivující) - spíše než o výchovný styl se jedná o charakteristiku sociálního prostředí. Dítě není dostatečně podněcováno a stimulováno.
- M) **Přístup úzkostný** - dítě je neadekvátně ochraňováno. Rodiče trpí neopodstatněným strachem z toho, aby si neublížilo.
- N) **Přístup autoritářský** - rodiče chápou autoritu jako převahu nad dítětem.
- O) **Přístup perfekcionista** - úsilí rodičů o to, aby bylo dítě perfektní. (Řezáč, 1998, s. 200-203)

Každý styl výchovy je jinak vhodný, a to v závislosti na osobě, na kterou je aplikován. Způsob vedení záleží i na osobnosti rodiče. Záleží také na kultuře, protože každá má svá vlastní pravidla a očekávání. „ *Výchovné techniky představují ze sociálně psychologického hlediska určité typy interakcí, jejichž účinek je závislý na míře intimity, klimatu rodiny, hodnotách, které působení regulují, subjektivní významnosti (smyslu), v jakém se interakce jeví objektu výchovného působení, a na všech aktuálních situačních vlivech.* “ (Řezáč, 1998, s. 204)

Rodiče by se měli snažit být dítěti žádoucím vzorem. Zajímat se o něj a o jeho zájmy. Rozvíjet jeho vloh a nenutit ho k ničemu, co nechce. Podle Kohoutka „*správný a vhodný způsob výchovy bývá často charakterizován jako výchova s láskou, trpělivá,*

vytvářející vztahy vzájemné sympatie, porozumění, posilující sebedůvěru dítěte a akceptující (přijímající) dítě takové, jaké je.“ (Kohoutek, 1998, s. 15)

2.3 Metody a prostředky výchovy

Prostředky výchovy jsou nástroje, které nám umožňují dosahování výchovných cílů. Můžeme je chápat jako „*všechny předměty, činnosti a jevy, které v průběhu výchovného procesu pomáhají dosahovat cíle výchovy.*“ (Hamarová, Holkovič, 1986, s. 73) Zahrnují jak materiální, tak i nemateriální prostředky. Tyto prostředky pak mohou působit na jedince jak záměrně, tak i nepřímou. Navzájem se pak podporují a doplňují.

Metody výchovy

- a) **Oblast kognitivní** - působení na rozum (informace, vědomosti)
 - přesvědčování, vysvětlování, individuální rozhovor
- b) **Oblast emotivní** - působení na city (vztahy, postoje)
 - pochvala, kladení požadavků, výchovná působení pro posílení ukázněnosti dítěte
- c) **Oblast konativní** - působení na vůli (chování a dovednosti)
 - metoda cvičení, přecvičování, metoda výchovného režimu

http://studentka.sms.cz/index.php?P_id_kategorie=7630&P_soubor=%2Fstudent%2Findex.php%3Fakce%3Dprehled%26ptyp%3D%26cat%3D49%26idp%3D%26detail%3D1%26id%3D2936%26view%3D1%26url_back%3D,23.3.2012

Každá výchovná metoda je jiná, přesto nemohou fungovat každá zvlášť. V každé rodině se metody navzájem kombinují podle situace. Každý člověk potřebuje individuální přístup. Co platí na jednoho, nemusí platit na druhého. Proto by rodiče měli vnímat, zda jejich snaha dítě neodmítá a je mu prospěšná.

To, že se rodičům dítě narodí, neznamená, že zvládnou zajistit všechno ostatní, co bude dítě potřebovat. Jedno z toho bude i správný přístup k dítěti, protože pro zdravý vývoj osobnosti dítěte je rodina a její přístup k němu rozhodující. Mít vyrovnané osobnosti, které si v životě dovedou poradit je v zájmu společnosti. Pracovnice sociální péče proto dochází do rodin, pomáhají tam, kde je nějakým způsobem ohrožen zdárný

vývoj dítěte. „K zvládnutí všech těchto nároků, jež jsou také součástí celospolečenské péče o mladou generaci, je proto nezbytné poznání rodiny, jejího postavení v životě dítěte a zvláště pak poruch rodiny ve vztahu k dítěti.“ (Dunovský, 1986, s 3-4)

2.4 Výchovné cíle

Výchova je působení záměrné a má předem stanovené cíle. Hamarová a Holkovič popisují, že cíl výchovy v naší společnosti je všestranný a harmonický rozvoj osobnosti.

Tyto cíle pak dělí do čtyř oblastí:

- a) Dítě se o sebe umí postarat. Zvládá základní hygienické, společenské, pracovní, zdravotní návyky)
- b) Umí odlišovat co je dobré a vhodné od toho, co je špatné a nevhodné.
- c) Dokáže vnímat krásu v lidské činnosti (umělecká díla, divadlo, literatura atd.)
- d) Zvládne se uplatnit v osobní i pracovní oblasti. (Hamarová, Holkovič, 1986, s. 47- 48)

Cíle výchovy jsou vize nebo představy, které jsou potřebné a žádoucí a díky vhodné výchově mají být dosaženy.

Klasifikace cílů:

- **individuální:** usiluje zejména o osobní rozvoj jedince a o jeho uplatnění
- **sociální:** snaží se o to, aby byl jedinec prospěšný pro společnost, dokázal plnit své sociální role
- **obecné:** cíle jsou společné pro každou výchovu, zaměřený na celou populaci. Shrnuje cíle specifické
- **specifické:** konkrétní vědomosti, dovednosti, návyky. Konkretizuje cíle obecné
- **materiální:** osvojení konkrétních vědomostí, dovedností, učební látky
- **formální:** orientace na rozvoj schopností (např. myšlení žáků, fantazie)
- **autonomní:** cíl si stanoví vychovávaný sám, vychází od něj
- **heteronomní:** určují jiní činitelé (např. rodiče, učitel)
- **teoretické:** zaměřuje se na systém vědomostí
- **praktické:** použití teoretických vědomostí v praxi

- **adaptační:** uzpůsobení se stávajícím podmínkám
- **anticipační:** příprava na budoucí podmínky společnosti

(http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/pedf/ps09/uvod_ped/web/pdf/Cile_vychovy.pdf,
29. 3. 2012)

3. Další aspekty ovlivňující rodinu a výchovu

Nejvýznamnější roli hraje v životě dítěte rodina. Jako další důležitý prvek můžeme označit školu. „Zastupuje společnost, a přitom má potřebnou míru intimity k tomu, aby usnadňovala přechod z rodiny do širšího sociálního prostředí.“ (Řezáč, 1998, s. 205). Také vrstevnické skupiny hrají v životě dítěte důležitou úlohu. V dnešní době můžeme slyšet i to, že je spousta dětí ovlivněno medií, televizí a počítačem. V této práci jsou uvedena pouze některá hlediska, která mohou mít na dítě nějaký vliv, a která vychází ze změny funkcí, které rodina v tomto období prochází.

3.1 Svatba a manželství

Dnes se upouští od svateb zejména proto, že se lidé bojí svazku. Chtějí volnost, užívat si a manželství by je svazovalo. Nemají tolik odpovědnosti, mohou kdykoliv odejít a výchovou dětí se nezatěžují. Pohled na svatbu a manželství se mění. Dříve instituce manželství patřila k jednomu ze základních, posvátných a uznávaných aktů, které člověk za svůj život podstoupí. Pokud chtěl člověk žít se svým partnerem a založit rodinu, dával přednost svatbě před životem na hromádce. Aby se děti rodily nesezdanému páru, bylo skoro nemyslitelné. Dnes mnoho mladých lidí s oblibou říká, že svoji lásku nepotřebuje stvrdit nějakým papírem a svatbu za tak důležitou už nepovažují.

Spousta párů žije v dnešní době na hromádce a nepotřebují žádný papír k tomu, aby byli šťastní. Zkrátka nepotřebují k životu osvědčení o tom, že jsou ženatí, či vdané. Lidé, žijící v tomto vztahu spolu bydlí, hospodaří, pouze nejsou manželé. Není výjimkou, že mají děti. Je spousta názorů, které jsou proti svatbě partnerů. Hovoří o tom, že nesezdaní lidé si toho druhého více předbívají, jsou více svázáni pocitem, že by jim partner mohl snáze odejít a o to více se snaží. Odpůrci zase neberou tento svazek jako plnohodnotné partnerství. I když se jejich počet snižuje, stále převládá pocit, že svatba je důležitá.

Dříve sňatkem lidé ostatním oznamovali, že už jsou definitivně zadaní. Děti, které se rodily mimo manželství, byly terčem posměchu. Dnes už se naštěstí tolik lidí nezajímá, zda rodiče počali dítě ještě před svatbou. Společnost je shovívavější. Roste počet rozvodů a všechny neproběhnou hladce a lidé žijící na hromádce toho jsou ušetřeni.

Každý z nás zná někoho nebo ví o někom, kdo oslavil nebo má těsně před stříbrnou svatbou, zlatou nebo dokonce před platinovou. Dnes se ale spíš mnohem častěji mluví o opačných extrémech, kterými jsou roční, měsíční dokonce i denní manželství. Možná toto je ten největší důvod, proč mladí lidé neprahnou po svatbě.

Pro děti by tento svazek mohl být důležitý hlavně v dospívání. V dětství dítěti moc nedojde, že maminka a tatínek nejsou svoji, v pokročilejším věku z toho bude mít víc a tady je pravděpodobně zakopaný pes. Když dítě uvidí, že to doma funguje a rodiče se nikdy nezahlí, může to být pro něj pádný důvod v tomto trendu pokračovat.

Člověk je bezpochyby ovlivněn dobou, ve které žije, společností, ve které funguje, výchovou, která mu byla dopřána a tím, co všechno vidělo, zažilo. Zkrátka na zkušenostech.

3.2 Rozvod

Důvodem zániku manželství je buď smrt jednoho z manželů, nebo rozvod. Ten je dnes téměř hitem. Z různých stran stále dokola a dokola slyšíme, že se každé druhé manželství se rozvádí. Otázkou je, zda je rozvod vždy nevyhnutelně nutný? Nezačíná se rozvod používat až zneužívat při každém malém nedorozumění?

Rozvod je náročný nejen pro rodiče, ale i pro děti, i když to na sobě mnohdy nedají znát. Dítě je zvyklé vyrůstat s oběma rodiči a oba rodiče pro svůj zdárný a bezproblémový vývoj potřebuje. To, že se rodiče rozvádí, ho velmi znejistí. Rozvod je jednou z nejčastějších poruch chování dítěte. *„Dítě rozvedených rodičů prožívá určité problémy. Přestože se může zdát, že velmi malé děti nechápu, co se děje, nakonec přejmou emoce svých rodičů a mohou se dostat do tísnivé situace.“* (Mazánková, 2007, s. 10)

Dítě může být stresováno nejen tím, že jeden z rodičů, většinou otec, odchází z domova. Někdy dítě ztrácí díky tomu i kontakt s jednou stranou rodiny, přestává se stýkat s prarodiči, tetami, bratřenci atd. Také nová situace, kdy přijde do rodiny nový partner jednoho z rodičů, pro něj není lehká.

Matějček a Dytrych doporučují seznámit rodiče s těmito pravidly:

1. Nepodceňujte vnímavost dítěte vůči rozvodu!
2. Zachovejte si vědomí rodičovství!
3. Zabraňte tomu, aby rozvodový konflikt pokračoval!
4. Nedopusťte popouzení dítěte proti bývalému partnerovi!
5. Zachovejte pozitivní obraz toho druhého!
6. Zabraňte kupování a podplácení dítěte!
7. Zaříd'te styk s druhým partnerem co nejlépe!
8. S náhradním otcem a náhradní matkou opatrně!
9. Dítěti nic nezatajovat, ale také nevnucovat!

Z důvodu toho, že roste počet rodin s rozvedenými rodiči, by bylo vhodné, aby se rodiče zajímali o to, jak se k dítěti v takovém případě chovat a jak s ním jednat. Nejedná se pouze o ně a jejich rozhodnutí, ale zatíží tím celou rodinu. Na dítě se nesmí upínat, ale naopak být pro něj oporou, rádcem a kamarádem. Neměli by dítěti lhát, že se nic neděje, ale ani nedramatizovat současný stav. Rozvedení manželé by se měli snažit pochopit jeden druhého a co nejlépe spolu vycházet. Chovat se k sobě slušně a těšit se společně ze svých dětí.

3.3 Věk rodičů

*„Termín **velmi mladí rodiče** se vztahuje na dívky a chlapce, kteří mají děti již ve svém věku mladistvém, tj. před dokončeným 18. Rokem věku. Toto označení se do jisté míry kryje s představou psychosociální **nezralosti pro rodičovství**, není však s ním totožné“* (Matějček, Dytrych, 1994, s. 119) Velmi mladé maminky mohou mít sklony k předčasným porodům. Také jsou mnohdy samy ještě u svých rodičů, navštěvují školu a nemají dostatek peněz na osamostatnění a založení vlastní rodiny. *„Mladí rodiče ve věku mezi 15 a 18 lety jsou ještě ve vývojovém stádiu adolescence. Psychické charakteristiky tohoto období jsou těžko slučitelné s nároky rodičovství. Povahový vývoj se zdaleka ještě neustálil.“* (Matějček, Dytrych, 1994, s. 121)

Většinou se mladým rodičům rodí děti neplánovaně, takže na ně nejsou dostatečně připraveni. Nemusí mít přesnou představu o tom, co všechno se bude dít a jak se jim s příchodem dítěte změní život. Už nebudou moci kdykoli odjet na výlet, jít

večer na diskotéku nebo do kina. Většinu času se budou věnovat dítěti. Ale rodiče nemusí být ochotni se dítěti podřízovat, protože sami často ještě nevědí, kam jejich životy budou směřovat.

Předčasné rodičovství komplikuje i vztahy s vlastní rodinou, od níž se chtěl jedinec osamostatnit a nyní to nelze realizovat. Je na nich závislejší, než předtím, protože potřebuje jejich pomoc. A právě prarodiče, přebírají za své dítě i vnouče zodpovědnost. A v závěru starají se často o své dítě i vnouče. „*Ve všech těchto případech je třeba zdůrazňovat prarodičům jejich nezastupitelnou funkci, kterou mají v udržování, posilování a harmonizování mladého manželství svých dětí.*“ (Matějček, Dytrych, 1994, s. 127)

„*Vyšším věkem pro mateřství se zpravidla míní 35 let a výš, pro otcovství o deset let víc, tj. 45 či 50 let a výš.*“ (Matějček, Dytrych, 1994, s. 128) U starších prvorodiček je riziko ze zdravotnického hlediska větší. Také při vyšším věku jim již může ubývat síla. Mohou se o děti více bát a ochraňovat je. Na druhou stranu už bude mít většina starších rodičů dost finančních prostředků na zajištění dětí. Mnohdy dítě již dlouho plánují nebo se o něj snaží. Už si dovedou lépe představit, jak jim to změní život. Na dítě jsou připravení. Z hlediska vstupování prarodičů do rodiny se již tolik nepočítá. Sami prarodiče již mohou potřebovat pomoc svých dětí.

3.4 Vliv sourozenecké konstelace

Dnešní rodiny se zmenšují a málokdy je vidět rodina se čtyřmi a více dětmi. Mnohem častěji jsou dnes rodiny pouze s jedním dítětem. Popřípadě se dvěma dětmi od sebe věkově daleko. Přesto je počet dětí v rodině a pořadí v jakém se narodily poměrně důležitý. Proto jako další z důvodů, které ovlivňují vývoj a osobnost jedince, je uvedeno pořadí, ve kterém se narodili. Podstatné je i to, zda je dítě jedináček. „*Tato teorie vychází z psychologie Alfreda Adlera a poukazuje na to, že děti narozené v určitém pořadí získávají většinou podobné zkušenosti.*“ (Čapek, Čapková, 2010, s. 36)

Nejstarší dítě - prvorozenému je často věnováno spoustu času a pozornosti. Pro rodiče je něco naprosto nového mít dítě. Zvláště pokud je první vnuk, je mu věnována i velká pozornost ze strany prarodičů. Přesto jsou často vychováváni přísněji než ostatní sourozenci. Jsou na ně kladeny vysoké cíle. Zvláštní pozornost by měli rodiče věnovat

období příchodu druhého dítěte. S prvorozeným by si o tom měli promluvit a ujistit ho, že jejich láska bude trvat i nadále.

Prostřední dítě - záleží na tom, zda se narodí sourozenec stejného pohlaví nebo ne, i jaký je věkový rozdíl mezi nimi. Přesto by rodiče neměli podporovat soutěživost mezi dětmi a oběma projevovat stejnou náklonnost. Měli by se snažit být spravedliví. Pokud je dítě prostřední ze tří dětí, může se stát, že uvízne mezi rolí menšího a většího sourozence.

„Není tak velké, aby smělo to, co nejstarší, ani tak malé, aby mu všechno prošlo. Často má pocit, že jsou na ně kladeny nároky, ale zároveň nemá téměř žádná privilegia.“ (Čapek, Čapková, 2010, s. 43) Je důležité, aby si i na něj rodiče udělali dostatek času a byli citliví k jeho přáním a pocitům.

Nejmladší dítě - rodiče už často nejsou tolik přísní a důslední. Jeho sourozenci již všeho dosáhli a na nejmladšího už tolik úžasu nezbyvá. Přesto i nejmladší dítě chce udělat něco první a co nejlépe. Rodiče začínají být unavení a také jim dochází, že až je opustí i nejmladší dítě, zůstanou sami.

Mnohdy mu proto podstrojují a chtějí ho mít co nejdéle u sebe. Snáze mu také projde i to, co ostatním sourozencům neprošlo. Přesto by si měli rodiče uvědomit, že se k němu nemají chovat jako k miminku, měli by mu důvěřovat a být i nadále důslední.

Jedináček - některé rysy mají společné s dětmi nejmladšími. Vyžadují spoustu pozornosti, času a péče. Můžeme zde odlišit dva typy.

- a) Dlouho očekávané dítě
- b) Děti pod velkým tlakem a očekáváním rodičů

Rodiče musí jít dítěti příkladem, nerozmazlovat jej a neochraňovat ho přespříliš. Ale ani ho nepřetěžovat. Také by mu měli dát dostatek času, který může trávit s ostatními dětmi. (Čapek, Čapková, 2010, s. 36- 49)

3.5 Peníze

Užívat si bezstarostné dětství, to by chtěl pro své dítě asi každý rodič. Ale kolik peněz a námahy stojí takové bezstarostné dětství? V momentu, kdy si rodič uvědomí,

že i když by moc chtěl, tak nedokáže splnit všechny požadavky dítěte, by měla začít osvěta dítěte, co se peněz týká. Tato osvěta nemusí vždy začínat jen v momentu, kdy si rodiče uvědomí, že na to nemají (na hračky, oblečení a jiné záležitosti, které si dítě přeje). Často začíná již tehdy, kdy rodiče usoudí, že je dítě už natolik velké a rozumné, aby se naučilo s penězi hospodařit. Samozřejmě, že se nedá mluvit o hospodaření s penězi v pravém slova smyslu, ale třeba jen o tom, jak s penězi zacházet. Zda je rozházet, jak k nim přijít nebo naopak je ušetřit.

Kdybychom zašli do extrému, tak již krátkou dobu po početí je dítě, ještě tedy plod, ovlivněn penězi. Je ovlivněn způsobem, jakým se budoucí matka stravuje, zdali se stravuje zdravě, je vegetariánka nebo třeba jestli ve velkém vyznává občerstvování ve fastfoodech. V jakém prostředí žije, zda je často v zakouřeném prostředí nebo naopak jestli tráví většinu dne na čerstvém vzduchu. Jestli má svůj klid nebo neustále trpí stresem. Jestli musí stát od rána do večera na nohou nebo má prostor na to si odpočinout. Všechny tyto faktory, a je jich mnohem, mnohem víc, jsou ovlivněny penězi nebo spíš finanční situací dotyčné rodiny

V dnešní době dostávají děti peníze od rodičů třeba již ve školce. Aby si mohly koupit žvýkačku, bombóny nebo nějaké jiné sladkosti. Ve školním věku dostávají peníze na svačinu, protože si rodiče nenašli čas na to, svačinu doma udělat. Je to ale ta správná cesta, jak seznámit děti s penězi? Otázkou je, na co dítěti rodiče peníze dávají? Může si za ně koupit sladkosti, hračky, v horším případě cigarety, alkohol, zbraně nebo i drogy.

Někteří rodiče pracují tak usilovně, že se doma ani neohřejí. Mají spoustu peněz, ale čas na vlastní děti si nenajdou. Ve velké míře se tyto rodiče snaží svou nepřítomnost řešit dárky nebo přímo penězi.

Hodně lidí často sní o tom, jaké by to bylo, kdyby měli víc peněz. Ale pokud se objeví v životě člověka smrt, nemoc, cokoliv, co se nedá penězi zaplatit, priority se rázem přehodnotí. Peníze jsou lepší než chudoba, ale dlouhodobé štěstí stejně nepřinesou. Je lepší si to uvědomit dříve, než se stane nějaká tragédie a začít si užívat života, radovat se z maličkostí, než se honit za slávou a bohatstvím.

4. Šetření

Interview je výzkumnou metodou, která umožňuje zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. (Gavora, 2000, s. 136)
Z důvodu, že interview umožňuje flexibilitu, přizpůsobení se respondentovi, hlubšího zájmu o daného jedince, jsem se rozhodla tuto metodu použít do své bakalářské práce.

Při interview se výzkumník setkává tváří v tvář s dotazovaným a je nutné, aby se respondent cítil co nejlépe. Proto je dobré navození raportu. *Raport znamená navázání přátelského vztahu a vytvoření přátelské atmosféry* (Gavora, 2000, s. 136). Pokud by byl výzkumník chladný, nepřístupný, pozorně respondenta neposlouchal, mohlo by vést až k neochotě dotazovaného dále spolupracovat.

Dále je důležité, aby výzkumník věnoval dostatečnou pozornost začátku i konci rozhovoru a nesoustředil se pouze na otázky, které chce zkoumat. *„Na začátku dotazování je nutné prolomit případné psychické bariéry a zajistit souhlas se záznamem. Také zakončení rozhovoru je jeho důležitou součástí. Právě na konci rozhovoru nebo při loučení můžeme získat důležité informace.“* (Hendl, 2005, s. 167)

4.1 Stanovení problému šetření

„Hlavním cílem kvalitativního výzkumu je porozumět člověku, tedy především chápat jeho vlastní hlediska- jak on vidí věci a posuzuje jednání.“ (Gavora, 2000, s. 32)
Cílem mého šetření je snaha porozumět mladým lidem a přiblížit se tomu, jak chápou dnešní svět a jaký mají názor na stáří, na rodičovství, jak je pro ně důležitá svatba a jakou váhu připisují penězům. Také popisují, jak byli vychovávaní, co se jim líbilo a co by naopak změnily.

K šetření bylo využito klidné a tiché místo, aby nebyl dotazovaný ničím rušen a cítil se příjemně. Po dobu rozhovoru jsem se snažila pokládat připravené otázky jasně a srozumitelně a při potřebě je rozvést či vysvětlit.

Bylo by zajímavé srovnat šetření, až dotazovaní založí svoji vlastní rodinu a zkoumat, jak se jejich názory liší. Také rozšířit vzorek o soubor respondentů různých věkových kategorií a porovnat je mezi sebou.

4.2 Výběr respondentů

„U kvalitativního výzkumu jde o výběr záměrný.“ (Gavora, 2000, s. 144)
Záměrný výběr je z toho důvodu, že výzkumník hledá určité osoby, které mají pro něj potřebné zkušenosti a dovednosti, které hodlá zkoumat. (Gavora, 2000, s. 144)

Oslovila jsem osm respondentů. Jako kritéria jsem si zvolila svobodný stav, věk od 20-30, bezdětní. Všechny jsem seznámila se záměrem svého výzkumu, s průběhem rozhovoru a se zachováním jejich anonymity. Volila jsem je z důvodu, aby nebyli ovlivněni předchozími zkušenostmi, např. negativně ovlivněni vlastním rozvodem. Dva dotazovaní byli z šetření vyloučeni. První se necítil žít v rodině. Druhý odmítl odpovídat na všechny otázky.

Ve výsledku jsem vybrala tři ženy a tři muže. Důvodem stejného počtu mezi pohlavím bylo i vzájemné porovnání odpovědí mezi sebou. Všichni respondenti jsou z jihomoravského kraje.

Ženy:

Adéla (23let): Středoškolské vzdělání, 1 sourozenec, žije v nukleární rodině

Petra (20let): Středoškolské vzdělání, jedináček, žije v nukleární rodině

Eva (25let): Vysokoškolské vzdělání, 1 sourozenec, žije ve vlastním domově s partnerem

Muži:

Martin (23let): Středoškolské vzdělání, 1 sourozenec, žije v nukleární rodině

Petr (26let): Středoškolské vzdělání, 1 sourozenec, žije v nukleární rodině

Milan (28let): Vysokoškolské vzdělání, jedináček, žije ve vlastním domově s partnerem

4.3 Vlastní šetření

Okruh vztahující se k výchově a rodičovství:

Jak vidíš své rodiče?

Adéla: „*Moji rodiče jsou hodní a chápaví, ale já jsem toho nikdy nezneužívala. Nedělala jsem jim, jakože nějaké schválnosti. Spíš jsem se snažila je poslouchat, takže se na mě moc zlobit ani nemuseli. Mám ještě bráchu a na toho jako museli být o něco přísnější. Ten toho trochu totiž využíval, že jsou rodiče tak hodní. Ale jinak to bylo ale v pohodě. Na zadek jsme dostali jen občas a postupně už ani to ne.*“

Martin: „*Tak moje mamka je moc hodná, ale taťka je přísnější. Mamka, ta pro nás dělá všechno. Vždycky pomůže právě, i když to není v jejich silách. Tak se strašně snaží pomoci. Tak taťka jako taky pomůže, ale třeba ti to chvilku vyčítá, ale pomůže.* „

Petra: „*Jelikož jsem jedináček, tak jsem měla veškerou pozornost upnutou na sebe, protože ji neměli kam jinam rozdělovat. Můj otec je velkej flegmatik, ale když mu pak přeteče hrneček, tak to stojí za to. No a k mamce. Samozřejmě to bylo o tom, že když se mamce něco nelíbilo, tak mi to dala najevo, že jako prostě ne. Ale vždycky mi ji šlo přemluvit, abych mohla zůstat venku dýl nebo tak. Ale že by byli rodiče jako fakt nějakí přísní, nebo že by na mě úplně kašlali, tak to určitě ne. Jako normální rodiče, kde fakt prostě vidíš, že jim na tobě záleží.*“

Petr: „*Jak na co, ale spíš přísnější. Moji rodiče mě vedli k tomu, abych si dělal všechno sám. Na jednu stranu je to dobrý, že jsem zvyklej si sám poradit a postarat se. Na druhou stranu mě to fakt štve, když potřebuju pomoci, tak se na mě vykašlou a vůbec je nezajímá, že tu pomoc třeba potřebuju a nakonec mi matka ještě vyčte, že jsem se do takové situace dostal.*“

Eva: „*Já mám mamku, která je až moc hodná a udělá pro mě první poslední. A tátu, kterej je pořád někde pryč a zas tak moc se nestará. S mámou se dá domluvit. Když něco potřebuju, tak se mi vždycky snaží pomoci, ale i pochopit. O to se táta moc nesnaží.*“

Milan: „*Moji rodiče patří mezi ty, co dokážou pohladit a pochválit když je potřeba, ale taky pokárat za něco špatnýho. Takže bych řekl, že jsou to takoví normální hodní rodiče.*“

Adéla vidí svoje rodiče jako hodné a chápavé, stejně jako Milan, který však dodává, že když je potřeba, rodiče dokáží i pokárat. Petr svoje rodiče vnímá jako přísnější. Martin i Eva uvádí, že matka je hodná víc než otec. Petra soudí, že jsou její rodiče normální a vidí, že jim na ní záleží.

Co si ti líbí ve výchově rodičů? Co bys chtěl/a aplikovat ve vlastní výchově dětí?

Adéla: *„Mně se líbí určitě jejich upřímnost a tolerance. A taky kompromisy, že nemuselo být striktně po jejich, ale vyslechli i mě.“*

Martin: *„Co se mi líbilo? No, ve výchově mých rodičů se mi líbilo, že o mě měli velký zájem a byli mi ve všem nápomocni. A to bych chtěl aplikovat i ve vlastní výchově dětí.“*

Petr: *„Já si je budu vychovávat podle svého. Ale bylo dobrý, že s náma v zimě jezdili lyžovat a v létě na dovolenou k moři.“*

Eva: *„Líbilo se mi, že jsme společně obědvali každou neděli. To bych chtěla naučit i svoje děti. Že nám do teď na sobě hodně záleží, voláme si, říkáme si spoustu věcí a nemusím se bát, ježiš, to mamce nemůžu říct a tak. Takový vztah bych chtěla mít i se svejma dětma, aby se mi nebáli říct pravdu.“*

Petra: *„Že na mě nikdy nevztáhli ruku, že mamka zvedla hlas, já jsem se lekla, ale nikdy tu ruku na mě nevztáhli. Ať se dělo, co se dělo.“*

Milan: *„To, že mě vždycky dokážou vyslechnout a nesoudí mě hned, aniž by znali podstatu věci nebo činu, kterýho se to týká. Svoje děti snad taky povedu k respektu a výchově. Aby z nich vyrostli poctiví a slušní lidi.“*

Každému z respondentů se na výchově líbí něco trochu jiného. Milan, Eva a Adéla však mají podobnost v tom, že jsou rodiče tolerantní a upřímní. Petra za klad bere to, že na ni rodiče nikdy nestáhli ruku. Martin si cení toho, že o něj rodiče projevovali zájem a Petr pokládá za dobré ježdění s rodiči na dovolenou.

Co se ti naopak nelíbilo?

Adéla: *„Určitě se mi nelíbilo vysvětlování a řešení financí. Vysvětlování myslím tak, že rodiče místo, aby mě objasnili jako dítěti jaká je finanční situace, tak řeknou, že to není má věc, ať se nestarám. Tím pádem dítě vůbec netuší v jaké je rodina finanční“*

situaci a má pocit, že mu do toho nic není. Ale jakmile dospěje, tak se do víru bankovek dostane ihned, ale netuší, co to obnáší. “

Martin: „Nelíbilo se mně, že jsem nedostával stejný dostatek péče od obou rodičů, jelikož jsem byl vychováván převážně jen mamkou. Také mně vadilo, že z přehnaného strachu o děti jsem měl zakázaných spoustu věcí. Třeba chození ven za kamarády dál než v blízkosti domova a neustálý dohled. “

Petr: „Občasné přehánění a nepochopení situace. Hlavně ze strany matky, která furt hysterčí. “

Eva: „Že mi neříkali celou pravdu. I když byla těžká, tak si myslím, že i dítě to snese lépe než lhaní. “

Petra: „Jako takhle. Neříkám, že naši jsou dokonalí, ale jako nemám takhle nic, co bych změnila nebo tak. Všechno, co se stalo, by se nějakým způsobem asi mělo stát. “

Milan: „Vždy se něco najde, ale momentálně si nevzpomenu na konkrétní příklad. “

Milan ani Petra neuvádí žádný příklad toho, co by se jim na výchově rodičů nelíbilo. Adéla by ocenila, kdyby byla rodiči zasvěcena do světa financí už jako dítě a Eva je proto, aby se dítě dozvědělo pravdu, i kdyby nebyla přívětivá. Petr uvádí, že se mu nelíbí občasné přehánění a to, že rodiče nepochopí určité situace. Martin neměl rád přehnaný strach.

Chtěl/a bys vychovávat svoje děti tak, jako jsi byl/a vychovávaný/á ty?

Adéla: „Až na finanční poměry asi ano. “

Martin: „Ne. Až na to přijde, určitě se budu hodně zajímat, jak správně vychovávat děti, radit se a číst literaturu o výchově. A také se domluví se svou ženou, jak budem děti vychovávat. “

Petra: „Jako asi jo, ale ještě o tom moc nepřemýšlím. Uvidím, co bude. “

Eva: „Spíš jo. Chtěla bych mít k dětem blízko. “

Petr: „Z větší části ano. “

Milan: „*Já si určitě budu vychovávat děti podle svého, ale zkušenosti načerpané z výchovy mých rodičů také nejsou k zahození.*“

Martin i Milan chtějí svoje děti vychovávat podle sebe. Milan však dodává, že načerpané zkušenosti od rodičů určitě k zahození nebudou. Eva, Adéla, Petr i Petra z větší či menší části chtějí vychovávat své děti podobně, jako byli vychováváni oni samy.

Jak jsi trávil/a společný čas s rodiči? Navštěvovali jste nějaké památky? Zoo? A jak často?

Adéla: „*Tak my jsme jezdili po památkách, zoologických, dovolených v kempech, sváteční návštěvy restaurací. Třeba když bylo vysvědčení. Když to tak shrnu, tak průměrně jednou za měsíc nějaká akce, ale jak kdy.*“

Martin: „*Občas jsme navštěvovali zoo a památky. Hlavně když jsem byl hodně malý. Také jsme byli několikrát na dovolené u moře.*“

Petra: „*Hodně jsme jezdili navštěvovat babičky a taky naši se mnou navštěvovali různé příbuzné. A jezdili jsme na výlety. To si myslím, že je důležitý, než furt sedět doma s dědkem. Určitě nějak jít třeba do zoo nebo na nějaký hrad.*“

Eva: „*Jezdili jsme k babičce, na chatu, k moři, lyžovat, do zoo, do divadla, na zámky, ale to spíš s babičkou a dědečkem. Skoro každý víkend mě mamka táhla na nějakou akci. I kdyby si měla něco vymyslet, jen ať nesedíme doma.*“

Petr: „*Dovolená v zimě i v létě, občas víkendové akce třeba u babičky.*“

Milan: „*Moje dětství bylo hodně veselý a šťastný. Společně jsme navštěvovali různé akce, zábavní parky a rodiče mě vždy podporovali ve všech aktivitách a zálibách. I v tom případě, že mě bavily třeba jen týden. To si myslím, že bylo supr.*“

S rodiči trávil/a nejvíce času podle odpovědi Eva, která uvádí, že byla skoro každý víkend na nějaké akci s matkou. Milan popisuje své dětství jako šťastné a oceňuje podporu rodičů v jeho zálibách a aktivitách. Petr, Adéla, Petra a Martin vzpomínají na společné trávení času s rodiči na dovolené. Petra ještě dodává, že s rodiči navštěvovala příbuzné.

Jak trávíte společný čas s rodinou teď? A jak často?

Adéla: „Každý den u večeře a TV. Občas je někam vytáhnu já na výlet. Tak 2x-3x za půl roku.“

Martin: „Často, jelikož bydlím s rodiči. Společný čas ale tvoří převážně domácí práce a práce na zahradě. Občas společně grilujeme na zahradě nebo navštívíme prarodiče.“

Petra: „My se s našima pořád míváme. Někdy je třeba 5 dní ani nevidím. Vidíme se, když to potřebujeme. Ale tak narozeniny, nějaké akce nebo tak, trávíme společně. To zas jo.“

Petr: „Rodinná oslava, zimní dovolená jednou ročně. Domovu se snažím celkem vyhýbat a s nikým moc nepotkávat. Chci mít svůj klid.“

Eva: „Scházíme se tak dvakrát do měsíce na obědy u našich. Jezdíme na lyže. Ale už to není jako dřív, každý má už moc práce.“

Milan: „Jelikož pracuji jinde, než žijí moji rodiče, tak je navštěvuji jednou týdně, o víkend, a vždy máme společný oběd anebo se společně zúčastňujeme narozeninových akcí.“

Při popisu toho, jak tráví s rodiči čas dnes, je vidět, kam většina odpovědí směřuje. Až na Adélu a Martina, kteří s rodinou tráví spoustu času, a důvodem může být společná domácnost, ostatní tráví s rodiči mnohem méně času. Petr se dokonce domovu vyhýbá, protože chce mít svůj klid. I Petra, která bydlí s rodiči, se s nimi v podstatě ani nevidí.

Co pro tebe znamená slovo rodina?

Adéla: „Hodně! Kvůli rodině sem toho ve svém zatím krátkém životě udělala doopravdy hodně. A někdy to bylo hodně těžký, ale pro rodinu se musí něco vytrpět.“

Martin: „Znamená pro mě hodně. Rodina je to nejcennější co mám. Mám svou rodinu hodně hluboko v srdci. Vlastně, když si to tak vezmu, celý život jsem s našima a bez nich si to teda nedovedu představit. Oni jsou pro mě rodina, taky brácha a ještě babička s dědečkem.“

Eva: „Rodina je pro mě místo, kde může být člověk sám sebou. Je tam klid, láska, pohoda. Rodina se těší z každého úspěchu a dokáže podržet, když úspěch není. A taky v rodině není žádná závist a zášť.“

Petr: „Zázemí. Matka, otec a sestra.“

Milan: „Ti lidé, co jsou blízcí mému srdci, a vím, že se o ně můžu vždy opřít a nikdy mě nezradí.“

Pro Martina a Adélu znamená rodina hodně, Petr popisuje rodinu jako zázemí. Eva vidí rodinu jako místo, kde je člověku dobře a kde může být sám sebou. Pro Milana je rodina zpodobněná do lidí, které má blízko u srdce.

Co si myslíš o maminkách, které mají dítě v patnácti letech a o těch maminkách, které mají dítě třeba až ve čtyřiceti?

Adéla: „Obou je mi líto. Ty s mladýma maminkama budou podle mě strádat o lásku a potřebné materiální věci. Budou špatně vychované, protože jejich matky jsou samy ještě děti. Ty od starších matek budou sice materiálně zajištěny a potřebnou lásku budou mít a u starších matek podle mě až přehnanou, ale myslím, že pro ně není dobrý mít tak starý matky. Těžko se jim o tolik starší matky přiblíží, neporozumí jim a taky vrstevníci od těch dětí budou tyto děti brát jinak.“

Martin: „Obojí je špatně. Moc mladé maminky se většinou nestarají o děti tak, jak mají, a moc staré můžou být pro děti překážkou. Třeba v tom, že sami děti poznají, že je něco špatně, když jejich rodiče vypadají jako prarodiče od jiných dětí. Nebo jim poskytují odlišnou výchovu, než dostávají ostatní děti, dalo by se říct jakoby zastaralou a třeba je i oblékají, jako se oblékaly děti před 20 lety a to všechno může mít na děti velký vliv a odlišovat je od jejich vrstevníků.“

Petra: „Jako nechápu ani jednu variantu. Ale co už je pro mě přijatelnější, tak asi, že je to ta čtyřicátnice, než ta patnáctiletá, šestnáctiletá holka. Nechápu, jak by dítě mohlo vychovávat dítě. Jako ta čtyřicátnice dá dítěti víc, než ta patnáctka. Ve čtyřiceti je baba úplně jinde, v hlavě toho má taky víc, má peníze a tak. U tý patnáctiletý by nastoupili její rodiče, což znamená, když to tak vemeš, že je to na stejném principu výchovy té čtyřicetileté. Ta patnáctiletá ještě je dilinka, ještě neví. Jako je to o výchově, kolik ti dali rodiče, ale i tak.“

Eva: „Mít dítě brzo i pozdě má každé svoje plus a minus. Maminky jsou v šestnácti nezralé a ve čtyřiceti už až moc zralé. Ne, asi tak. O ty patnáctileté maminky se ještě starají jejich maminky, takže přijmou toho vnuka nebo vnučku za svoje další dítě. Takže tam ta šestnáctiletá máma tu svoji roli asi moc nezastupuje. A ty čtyřicetileté maminky jsou podle mě už zabezpečené a tu moudrost mají. Ale jsou na děti hodně opatrné, přepečlivé, úzkostlivé. A je mezi nimi a dětmi velká věková propast. Už to nejsou takový ty prima rodiče, kamarádky, si myslím.“

Petr: „Je to každýho věc. Mně je úplně jedno, kdo má kdy děcko. Jako když ho mají, tak ho mají. Já se nezajímám o to, kdy to dítě mají. Jestli jsou na něco starý nebo moc mladý. Vono je to asi jedno. I když zas ty extrémny by taky neměly bejt. Ale tak s mladou matkou se aspoň může pochlubit.“

Milan: „To záleží na úhlu pohledu. Jsou maminky, které se dostanou do beznadějný situace a narodí se jim dítě v mladým věku. Chápu to, že pro matku musí být těžký vzdát se života, co v sobě nosí, a záleží jen na nich, zda budou schopný své dítě vychovávat a starat se o něj či ne. Na druhé straně, některé ženy dávají přednost kariéře před rodinou a dětmi. Ale vždy dojdou na to, že dítě je to co chtějí a vždycky chtěly. Jen aby ale už nebylo pozdě. Těm šťastnějším se to podaří, ostatním bohužel ne, ale vše záleží pouze na nich. Můj názor je, kdo jaký si to udělá, takový to má.“

Respondenti jsou u této otázky na vážkách, převažuje názor, že mladé maminky ještě nebudou tak schopné se o dítě postarat, jako starší maminky. Tak si to myslí Petra, Eva a Adéla. U starších matek oceňují zajištění dítěte, obávají se však, že bude k dítěti příliš opatrná. Martin se domnívá, že mohou mít starší matky negativní vliv i z hlediska oblékání a posměchu od ostatních dětí. Petr uvažuje o tom, že starší matky mohou mít dítě později i z důvodu toho, že dají přednost kariéře.

Kdy si myslíš, že je optimální mít děti?

Adéla: "Věkově tak 23-30 let a materiálně až budou mít zajištěné bydlení a nějakou finanční rezervu. Dyt' dřív, než budou mít to dítě kam dát, si ho přece nebudou pořizovat. Ne? To by bylo nezodpovědné“.

Martin: „Optimální to je, když jsou na to oba dva rodiče připraveni a dokážou dítě zabezpečit a vychovávat. Věkovou hranici vidím zhruba od 20 do 35. Ale může to být i později. Záleží na lidech.“

Petra: „*Tak těch 24 nebo 25. Ale de o to, že si nemůžu pořizovat dítě, když bych to neuživila. Takže neodsuzuju ty starší, co si pořídí dítě, až na to má, že se snaží vybudovat si pracovní místo tak, aby věděla, že to zvládne se svoji prací. I kdyby třeba její partner přišel o práci nebo cokoliv by se stalo. Jako v dnešní době je těžký uživit i psa natož dítě. Jako baba sama pozná, kdy je čas. Je lepší, když se děcko narodí do rodiny, která je nějakým způsobem zajištěná, že se z nich nestanou bezdomovci, nebo ho nedají do dětského domova, nedej bože skončí v popelnici. Odsuzuju lidi, co si myslí, že si pořídí dítě a spoléhají na to, že nějak to dopadne.*“

Eva: „*Nejlepší je mít děti, až je na ně člověk připravenej, až na tu výchovu bude mít jak peníze, tak místo, tak moudrost. Hlavně by se měli těšit oba rodiče. Né nic neplánovaného. Nejenom to, že si ženská řekne, že chce dítě a pak je překvapená, když jí uteče chlap. A jinak ideální být děti, to by mohlo mít kolem těch 28-30 let.*“

Petr: „*Asi ve 30 letech. Ale jak říkám, je to každého věc, kdy ty děcka bude mít.*“

Milan: „*Troufal bych si tvrdit, že je to mezi 23-28 rokem. Aby byla možnost se dítěti naplno věnovat. Například sportovat s ním, aniž by mu člověk nestačil. No a naopak ne dřív, než si člověk stanoví své priority a tak nějak dospěje.*“

Věk matek se podle respondentů ideálně pohybuje v rozmezí od 20 až do 35 let. Adéla, Martin, Petra a Eva však dodávají, že je dobré mít pro dítě zázemí a dostatečně ho zabezpečit. Milan si myslí, že je důležité dospět, ale myslet i na svoje zdraví a mít na dítě dost fyzické síly.

Okruh vztahující se k manželství a názorům na svatbu:

Jaký názor máš na svatbu? Považuješ ji v dnešní době za důležitou?

Adéla: „*Ne! Podle mého názoru „kus papíru“ dvěma lidem nezaručí klidné a láskyplné soužití po celý život. Bohužel, v dnešní době je svatba finančně hodně náročná. Proto ji lidi mnohem více zvažují, než tomu bylo dříve.*“

Martin: „*Ano, je to projev lásky a důkaz, že s někým chceš opravdu strávit celý život.*“

Petra: „*Že by byla svatba důležitá, si určitě nemyslím. Protože za prvé v dnešní době na to lidé nemají peníze. A myslím si, že je nesmysl brát si půjčku, abych si mohla*

někoho třeba vzít. A myslím si, že aji bez papírů a aji bez toho kroužku na prstě se dá taky žít.“

Eva: „Můj názor je, že každé člověk považuje za důležitý něco jiného. A to podle mě souvisí i se svatbou. Pro mě osobně svatba důležitá celkem je, stejně tak doufám, že bude důležitá i pro partnera. Protože jen ti dva lidé svatbě dávají ten určitý a jedinečný význam. Sama o sobě svatba nic neznamena. Přesto už na zemi určitou a dlouhou dobu je, takže smysl zatím pro většinu lidí má.“

Petr: „Rozhodně ne. Podle mě je to zbytečný. Na co by člověk měl podstupovat takovou frašku? Jako to je jen pro pobavení ostatních, kteří se tam zadarmo vožerou, no ne?“

Milan: „Svatba je jen formální stvrzení toho, co mezi lidmi již existuje a mělo by to záležet na společné domluvě a pochopení.“

Při této otázce se ukazuje, že nezáleží na pohlaví a že dotazované dívky nepřikládají svatbě tak velký význam. Pouze Martin přisuzuje svatbě opravdu velký význam a svatba je pro něj oním důkazem lásky. Milan a Adéla považují svatbu jako formální záležitost. Petra s Petrem spojují svatbu s penězi, Eva se domnívá, že svatbě dají smysl až lidé.

Chtěl/a bys mít svatbu?

Adéla: „Jendou ano. Já si myslím, že je to sen každé ženy. Prostě být jeden den tou „princeznou“, co je středem pozornosti. Od dětských let jsem byla vedena ke svatbě. Všichni v rodině, jsou vzatí. Pokud člověk chce s druhým žít a mít děti, tak svatba je taková automatika.“

Eva: „Já jsem si myslela, že potkám toho pravého, vezmeme se a budeme mít spoustu dětí. Dneska vím, že je to v životě složitější. Toho pravého poznám stěží, možná vůbec. Přesto doufám, že se jednou do těch krásných šatů obleču, nasadím si závoj i korunku a k tomu oltáři s tím pravým dojdu a budu o tom přesvědčená. I kdyby to netrvalo věčně.“

Martin: „Ano. Chtěl bych se brát z několika důvodů. Protože je to tradice, je to moc krásný obřad, je to důkaz lásky, že s někým chci zůstat celý život.“

Petr: „Jakože v nejbližších letech to určitě neplánuju, ale třeba to jednou přijde.“

Milan: *„Záleží na okolnostech, ale spíše se přikláním k tomu, že ano.“*

Je velmi zajímavé, že přestože pouze Martin považuje svatbu jako velmi důležitou a je to pro něj projev lásky, všichni dotazovaní o svatbě přemýšlí a ani jeden ji nezavrhuje.

Myslíš si, že je svatba důležitá pro děti?

Adéla: *„Ano, aby děti s přehledem věděly, že jsou s rodiči rodina. A taky proto, že mají všichni členové stejné příjmení. A taky u lidí, kteří žijí na „psí knížku“ se to může dětem plést a neumí to třeba dost dobře pochopit, proč tomu tak je. Proč nemají všichni stejné příjmení a proč se učitelka ptá na paní Novákovou, když je vlastně slečna Veselá.“*

Martin: *„Ano. Děti, jejichž rodiče nejsou svoji, můžou mít pochybnosti. Proč se jejich rodiče nevzali a zda se jejich rodiče mají vůbec rádi a zda jejich rodina funguje v pořádku?“*

Eva: *„Naši mi tvrdí, že je pro děti hodně důležitá. Já si myslím, že jsou pro děti i důležitější věci, než jestli jsou rodiče spolu. Dneska je spíš běžnější mít dítě až po svatbě a to, aby se rodiče vzali, děti ovlivní spíš ze strany ostatních lidí, kteří se budou rodičů ptát, proč se nevzali, proč se každé jmenuje jinak a tak.“*

Petra: *„Tak myslím si, že pro děcka, jakože v tomhle směru, je to asi lepší. Když jsou dva spolu, vezmou se, tak je to manželský dítě. Když se nevezmou, jenom spolu žijí, jeto nemanželský dítě. A je to takový, že když pak třeba dojde k nějaké špatné situaci, tak to dítě je na tom asi líp než když spolu jenom žijí. Jako určitě to má svoje výhody aji nevýhody, ale nemyslím si, že by to bylo tak podstatnou věcí.“*

Petr: *„Podle mě to na děcka žádnéj vliv nemá.“*

Milan: *„Jasně, ano. Pro dítě je důležitý, že rodiče budou mít společné jméno a nebude se muset cítit ve společnosti vrstevníků jako někdo, kdo vlastně nemá pořádnou mámu nebo tátu.“*

Adéla, Eva a Milan vidí podstatné to, že rodiče budou mít odlišná jména a to ve společnosti může vyvolat nepříjemné otázky. Ve většině odpovědí převládá názor, že pro děti je spíše důležité, aby se rodiče vzali. Podle Martina můžou mít dokonce pochybnost o tom, zda se rodiče vůbec mají rádi. Petr si myslí, že žádný význam na děti svatba nemá.

Okruh vztahující se ke stáří a prarodičům:

Jak často vidáš prarodiče? Jaký s nimi máš kontakt?

Adéla: „*Téměř každý den, mám s nima skvělejší vztah. Většinou takový ty klasický návštěvy. Já nevím, třeba na bábovku, popovídat si.*“

Martin: „*Prarodiče vidám asi jednou za měsíc při rodinných návštěvách, narozeninových oslavách a svátcích.*“

Petra: „*U nás všechno celkově držel děda. Jako dokud byl děda, všichni všechno překousávali, snažili se vyjít vstříc, nějakým způsobem. A od té doby, co děda umřel, tak ne. V kontaktu, jako opravdu v kontaktu jsme s mamčinou mamkou, že si voláme jednou za týden. Jezdíme tam dvakrát, třikrát do roka, protože nejsou z Brna, bydlí daleko.*“

Eva: „*Prarodiče vidám většinou na rodinných oslavách. Ted' už nemám skoro čas. Dřív k nám hodně jezdili na návštěvu, ale ted' k nim jezdí spíš rodiče, protože se jim už špatně cestuje a zabere jim to spoustu času.*“

Petr: „*Bydlím s prarodiči, vycházím s nimi, v rámci možností, celkem normálně. Když něco potřebujou, tak jim pomůžu, ale že bych tam každý den chodil na pokec, tak to ne.*“

Milan: „*S prarodiči jsem v kontaktu pravidelně. Mám s nimi velice dobrý vztah a velice rád je navštěvuji.*“

V pravidelném kontaktu s prarodiči je Adéla, Milan i Petr, který vedle prarodičů bydlí. Naopak Martin, Petra a Eva se většinou setkávají na rodinných oslavách. Petra je navíc v kontaktu po telefonu s babičkou ze strany matky, protože ze strany otce došlo v rodině k nedorozumění.

Myslíš si, že je to dostačující?

Adéla: „*Ano.*“

Martin: „*Ano.*“

Petra: „*Jo.*“

Eva: „*Ne. Je mi líto, že je nevidím častěji*“

Petr: „*Jo, mě to vyhovuje.*“

Milan: „*Ano, i když to někdy není tak často, jak bych si přál.*“

Respondentům vyhovuje četnost kontaktů. Pouze Eva si myslí, že četnost jejich návštěv dostačující není a i Milan přiznává, že by si občas přál vidět prarodiče víc.

Máš obavy ze stárnutí?

Adéla: „*Ano, bojím se toho, jakože jednou nezvládnou, co teď s přehledem zvládám. A taky se bojím arogantních lidí, kteří na starší lidi neberou ohledy.*“

Martin: „*Stáří se nebojím, ale samozřejmě bych si přál zůstat navždy mladý. No, asi jako každý, ale jsem realista. Ale stáří má i dobré stránky. Třeba, že člověk bude mít v důchodu konečně čas na své koníčky a nesplněné sny.*“

Petra: „*Bojím aji nebojím. Vím, že to přijde. Čeho se bojím, až nastane ta situace, kdy si samozřejmě stáří užiju, když jednou budu mít děti, vnoučata, pravnoučata. praprapra... Tak čeho se asi bojím, až mě umřou rodiče, tak že už pak bude řada na mě. Tak ten pocit, že už seš z generace ta nejstarší a už je řada na tobě. Ale jako takovýho se stáří nebojím, protože ani nevím, do čeho jdu.*“

Eva: „*Kdybych řekla, že se ho nebojím, lhala bych. Ale hlavně se bojím okolí, jak na stáří reaguje. Jako já doufám, že si život užiju naplno a na ty starý kolena budu mít na co vzpomínat a nebudu si říkat, škoda, že jsem tohle neudělala, tohle nestihla. Chci sedět spokojeně na lavičce pod stromem a říkat si, kolik jsem toho stihla a zvládla.*“

Petr: „*V tomhle věku o tom nechci přemýšlet. Prostě až to přijde a budu starej, tak s tím stejně nic neudělám. Ted' mě to prostě přijde zbytečný o tom nějak přemýšlet. Třeba se stáří ani nedožiju.*“

Milan: „*Stárnutí a stáří k životu patří. Copak chceme žít věčně? Takže stáří stejně přijde a je potřeba si ho užít tak, jak to síly dovolí.*“

Z odpovědí jde vyčíst, že jsou respondenti často na vážkách, zda se stáří bát či ne. Všichni jsou srozuměni s tím, že je to nevyhnutelná součást života. Petr o tom zatím nechce moc přemýšlet a spíše rezignuje s tím, že se stárnutím stejně nic neudělá nebo se ho dokonce ani nedožije. Petra má obavy z toho, že až bude nejstarší, už bude řada na ní. Adéla se bojí hlavně po fyzické stránce, že bude chátrat a stejně jako Eva dodává,

že má strach z reakcí okolí na stáří. Přesto však v odpovědích Milana, Evy a Martina lze vycítit něco pozitivního a ne jen obavy ze stáří.

Pomáháš starým lidem?

Adéla: *„Respektuju je a snažím se jim pomáhat. Pouštím je sednout v dopravních prostředcích a pomáhám s taškama. Také si s nima povídám.“*

Martin: *„Ke starým lidem vzhlížím s úctou a moc rád jim i pomůžu, byť to má být třeba jen zvednutí něčeho ze země.“*

Petr: *„Nijak zvlášť. Pokud vidím, že to opravdu potřebují, tak ano.“*

Eva: *„Já mám ke starým lidem ochraňující vztah. Jako mně dělá zle, když jedu v tramvaji a měla bych sedět na místo toho, abych pustila sednout nějakého stařečka nebo stařenku, kteří padají při každé zatáčce. Takže já se snažím jim být nápomocná. Na druhou stranu jsem potkala i pár pěkně protivných stařen takže těm bych tak ochotně nepomáhala.“*

Petra: *„Tak určitě bych jim pomohla, kdybych viděla, že to potřebují. Ale nehrnu se do toho nějak extra.“*

Milan: *„Staré lidi respektuji a jsem k nim uctivý. Záleží na typu pomoci, ale nejsem neohleduplný, tak když mám možnost, rád pomohu.“*

Adéla i Eva uvádí, že pouští sednout starší lidi v tramvaji. Petr a Petra se do pomoci podle jejich slov nehrnou, ale pokud je potřeba, tak pomohou. Martin i Milan mají staré lidi v úctě a ani oni by neodmítli pomoci. Z odpovědí tedy vyplývá, že by všichni respondenti v případě potřeby starému člověku pomohli.

Myslíš si, že lidé byli dříve vychovávaní jinak? (V době tvých babiček a dědečků)

Adéla: *„Měli jinou výchovu, jsou to jiné generace. Největší rozdíl asi vnímám, že v dnešní době máme spoustu moderní technologie, která dřív nebyla. Pak určitě v přísnosti. Rodiče jsou méně přísní než prarodiče na ně.“*

Martin: *„Určitě měli jinou výchovu. Myslím si, že asi přísnější. Výchova souvisí s dobou, ve které žijeme. Kdysi třeba děti pracovali na zahradách a polích, kdežto dnešní děti tráví spoustu času u počítače. Ne, že by kvůli tomu měla být dnešní generace*

špatná, ale jinak to ani nejde. Současná doba to po nás vyžaduje. Spoustu potřebných věcí bez PC a internetu ani nemůžeme zařídit. Ale tak každá generace se bude odlišovat od té předchozí.“

Petra: „Dřív? Třeba já si myslím, že dřív neměli mobilní telefony a dokázali žít. Měli jenom pevný linky, dřív ani ty pevný linky neměli. A i ta výchova byla jiná, děcka byli vychovávaní jinak než teď. Dneska po nich nikdo nic nechce, dřív to měli náročnější a museli mnohem víc pracovat.“

Petr: „Samozřejmě, že jsou jiné. Moji prarodiče měli mnohem přísnější metody výchovy. Jakože každá generace je v něčem jiná a hlavně modernější, ale mnoho věcí právě závisí na výchově a vlivu okolí.“

Eva: Jo! Zdá se mi, že moje babička i děda si mnohem víc vážili svých rodičů a autorit. Měli k nim větší respekt a úctu. Už v tom, jak mi o nich vykládali. Jako v dnešní době, kdy děti dávají rodiče k soudu je to k zamyšlení.“

Milan: „Jako určitě byla výchova v době mých rodičů a prarodičů jiná, než je dneska. Dřív byli rodiče víc vážení a potomci se k nim chovali uctivěji. Dnes, kdy děcka surfují po internetu, prohlíží si různé sociální stránky a podobně, tak nemají už takovou úctu k rodičům a jsou mnohem víc vzpurní. Ale záleží taky na tom, jak si rodiče děti vychovávají a jak je vedou.“

Všichni respondenti se domnívají, že v dřívějších dobách byla jiná výchova, než je dnes. Petr, Adéla, Martin i Petra se domnívají, že dřív byla výchova mnohem přísnější, než jaká je dnes. Eva a Milan si myslí, že dnešní děti tolik nectí autority a svoje rodiče, jak tomu bylo v minulosti. Také je přisuzována změna ve výchově moderním technologiím.

Okruh vztahující se k penězům:

Kolik je pro tebe hodně peněz?

Adéla: „Hodně peněz je pro mě asi tak dvě stě tisíc.“

Martin: „Hodně je, když už si můžu pořídit vše, o čem se mi kdy snilo a ještě mi zůstane.“

Petra: „Od tisícovky nahoru.“

Eva: „*Na auto, dům a dovolenou.*“

Petr: „*V dnešní době aspoň miliarda.*“

Milan: „*Tolik, abych svůj život mohl žít podle sebe a nešel o žebrácké holi.*“

Na odpovědích je vidět, jak každý vidí hodnotu peněz jinak, každý má jiné priority. Pro Petra je hodně peněz miliarda, Adéla by si vystačila s dvěstětisíci a Petra dokonce s tisícikorunou.

Myslíš si, že peníze kazí lidi?

Adéla: „*Peníze ne, ale závist ano.*“

Martin: „*Ne. Buď je člověk dobrý, nebo špatný, ať už je chudý nebo bohatý.*“

Petra: „*Jako asi jo, ale ne každého. Mám kamaráda, kterej je bohatej, ale je takovej, že to nedává najevo. Nosí značkový věci, má lepší auto. Má ty peníze, lepší věci, má na to, ale nedává to nějak najevo. Ten druhej je známej od kamošů, ten v životě vůbec nic nedokázal, všechno mu kupuje tatínek a myslí si, že je king. Kamarády kolem sebe si jenom kupuje, tak takový lidi neberu.*“

Eva: „*Zaleží na tom, jaký je to člověk a jak byl vychovaný. Peníze jsou mocné, ale ne všemocné. Takže si myslím, že peníze jako takové, člověka nezkazí. Ale určitě se na luxus dobře zvyká. Přece jen v okolí mám rozmazlený boháče*“

Petr: „*Jo. Zním to z vlastní zkušenosti, jak jeden borec dostával od rodičů šeky na pomalu miliony a mohl si koupit, co chtěl.*“

Milan: „*Peníze lidi nekazí, myslím si, že lidi kazí sami sebe.*“

Je zajímavé, že kromě Petra jsou ostatní zastánci spíše toho, že lidi se kazí sami. Zkažení penězi je spíše otázkou výchovy, než peněz samotných. Podle Martina už buď dobrý člověk je, anebo ne a na penězích nezáleží vůbec.

Myslíš si, že člověk, který má málo peněz je chudý?

Adéla: „*Pokud je zdravěj a má střechu nad hlavou, tak není chudej, ale pro dnešní společnost je chudej, pokud nemá na to, aby si občas zašel na kafe, zákusek nebo do kina.*“

Martin: „*Ano, tak to je. Jak by mohl být bohatý, když má málo peněz? Taky záleží kolik je „málo“.* Když má člověk tolik, kolik potřebuje ke svému štěstí, tak je bohatý. Někdo může být bohatý a mít míň než ten co je chudý.“

Petr: „*Ne. Život není jen o penězích. Je i o něčem jiném. Já nevím, třeba se bavit s kamarádama.*“

Eva: „*Nemusí být, pokud si najde něco, co ho obohacuje. Třeba rodinu, práci. Může být šťastný i bez peněz. A tím pádem si myslím, že šťastný člověk chudý není. A navíc třeba zdraví si člověk za peníze nekoupí.*“

Milan: „*I člověk s málo penězi je bohatý. Co je milionáři platné jeho jmění, když mu chybí zdraví nebo není šťastný?*“

V odpovědích na tuto otázku se respondenti víceméně shodují v tom, že i chudý člověk může být bohatý. Mnohem významnějším shledávají zdraví, rodinu, mít střechu nad hlavou. Také je důležité mít něco, co člověka baví. To jsou věci, které ho obohacují.

4.4 Vyhodnocení šetření

Většina respondentů uvedla, že by z větší či menší části chtěla vychovávat své děti podobně, až na drobné maličkosti. Nebo z výchovy svých rodičů alespoň čerpat. Z toho lze usuzovat, jak je výchova dětí důležitá a že si ji ponесou v sobě celý život. Na dobré věci ve výchově si vzpomněli všichni respondenti. Oceňují zejména zájem, pochopení a vyslechnutí ze strany rodičů. Na otázku, co se jim nelíbilo, dva nedokázali přesně odpovědět. Ostatní by uvítali, kdyby jim rodiče říkali celou pravdu.

Z šetření je jasně vidět, že v mladším věku děti tráví mnohem více času s rodiči. Postupně se začínají zajímat o jiné věci a doba strávená s rodiči se ztenčuje. Není to ovlivněno ani tím, zda s rodiči ještě bydlí nebo ne. Respondenti si čas strávený s rodiči dobře pamatují a z odpovědí jde poznat, že na to i rádi vzpomínají. Určitě je dobré se dětem věnovat a navštěvovat nejrůznější místa. I s prarodiči pravidelnost kontaktu s věkem klesá. Je to do jisté míry dáno i tím, že mladí lidé se více věnují vlastnímu životu a rodiče ani prarodiče už tolik nepotřebují.

Na otázku, co pro ně znamená rodina, odpovídají respondenti podobně. Jsou to lidé jim nejbližší, se kterými se cítí dobře. Často jako to nejcennější v jejich životě. Rodiče hodnotí podle toho, zda jsou přísní nebo hodní, popřípadě používají termín

„normální“. Kladněji jsou pak hodnoceny matky. Respondentům se zdají hodnější a chápavější. Otcové jsou spíše stranou.

Velmi zajímavá je otázka ohledně manželství. Zde respondenti odpovídají, že svatba v dnešní době již nemá takový význam. Přesto mnoho z nich se brát chce a myslí si, že i pro děti je svatba důležitá. Zejména se pozastavují nad tím, že by dítě mohlo být terčem posměchu a mohlo by se domnívat, že mezi rodiči není něco v pořádku. Také jim přijde důležité, aby celá rodina měla stejné příjmení.

Optimální věk na rodičovství uvádí od 20 do 35 let. Názor na mladé matky převládá ten, že se o dítě nemusí umět ještě plnohodnotně postarat, protože jsou samy ještě nezralé. Je zajímavé, že většina se spíše kloní k mateřství v pozdějším věku. Starší prvorodičky mají již vyřešený svůj život, kariéru a své dítě dokážou zabezpečit.

Ke stáří se respondenti staví nerozhodně. Strach mají z toho, že neví, do čeho jdou. Přesto ví, že stárnutí je přirozený proces a k životu patří. Ke starým lidem chovají respondenti úctu a pomoc neodmítnou. I oni však očekávají od starých lidí, že se k nim budou chovat slušně. Respondenti se shodují na tom, že dříve byli prarodiče vychovávání přísnější než dnešní děti, museli více pracovat a pomáhat. Také si myslí, že byli uctivější a uznávali autority.

I v otázce, kolik je hodně peněz se odpovědi různí. Od tisícovky až po miliardy. Přesto si všichni uvědomují, že peníze nejsou všechno a i člověk, který nemá peníze, nemusí být chudý. Mnohem více si cení zdraví, rodiny nebo třeba práce a zábavy.

Z šetření vyplívá, že nezáleží na tom, zda odpovídá žena nebo muž. Nejsou zde vidět jasné známky toho, že ženy by tíhly k jednomu stanovisku a muži by naopak volili opačně. Ani např. ohledně svatby a rodičovství, kde by se daly čekat rozdílné názory a to, že ženy se budou chtít vdávat a mít dříve děti než muži. Může to být způsobeno právě výchovou a tím, že dnešní doba již nebere v potaz výrazné rozdíly mezi pohlavím. Neočekává od žen, že se budou starat o děti, vařit a nepomyslí na kariéru. I mužská role se mění, dnes mají možnost tatínci zůstat na rodičovské dovolené. Ženy se stávají pro muže rovnocennými partnerkami.

Závěr

Bakalářská práce se snaží poukázat na to, jak významná je pro jedince dobře fungující rodina a správná výchova. Pokud rodinná výchova dokáže úspěšně plnit svoje funkce, odnáší si mladý člověk do života správný vzor a ten dále předává svým dětem. To má význam nejen pro samotnou rodinu, ale pro celou společnost. Protože výskyt kriminality je větší u dětí, které vyrůstají v rizikovém prostředí.

Je patrné, že rodina prošla a stále prochází změnami. Mění se velikost rodiny, kdy se upouští od rozsáhlé sítě příbuzných a spíše se zaměřuje pouze na rodiče, děti a prarodiče. I počet dětí v rodině se snižuje. Zatímco muži ztrácí povinnost uživit rodinu, ženy se stávají nezávislejšími, mají možnost budovat si kariéru, podnikat. Díky dokonalejší antikoncepci je možné si rodinu lépe plánovat. Manželé se stávají rovnocennými partnery. Mění se i vztah rodičů k dětem. Rodina má ve výchově dětí nepostradatelný úkol. Zde jsou dítěti dány všechny základy, na které navazují další instituce jako je škola, prostředí, ve kterém dítě žije. I když vliv rodiny na jedince s časem klesá, můžeme říci, že člověka ovlivňuje po celý jeho život.

Dobře vychovat dítě je nesmírně těžký a důležitý úkol. Existuje spousta návodů a tipů, jak vychovávat dítě. Je ale nutné si uvědomit, že každý člověk je jedinečný a platí pro něj něco jiného. Rodiče mohou jedno dítě vychovávat podle určitých zásad a pravidel a dítě na ně slyší. Ale může stát, že druhé dítě na tyto poučky vůbec nereaguje. Základem by však mělo být aktivní trávení volného času s dítětem a zájem ze strany rodičů, kteří by si měli uvědomit, že ani drahé dárky nenahradí čas a lásku, kterou by měli dítěti věnovat.

Bude zajímavé sledovat, zda dnešní mladí lidé budou pokračovat v tomto trendu, kdy každé druhé manželství končí rozvodem. Bude klesat počet dětí v rodině, bude se zaměřovat ještě více na rodinu nukleární a odpoutávat se od příbuzných. Nebo zda se začnou opět vracet k tomu, co již bylo dříve. Manželé spolu budou žít po celý život, bude se rodit více potomků a směřovat k růstu rodiny.

Práce může sloužit jako inspirace pro laické čtenáře, pro odbornou veřejnost nemá z důvodu malého množství respondentů a subjektivnímu výkladu výsledku šetření dostatečnou vypovídající hodnotu.

Resumé

Tématem bakalářské práce jsou výchovné styly v rodině. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První se zabývá rodinou jako nejvýznamnějším socializačním činitelem. Dále jsou zde popsány funkce rodiny, proměny ve funkcích rodiny a jejich poruchy. Část je věnována také rodičovství a významu prarodičovství pro dnešní dobu, protože ji mnozí lidé podceňují a přesto má významný vliv. Zvláště pro děti, které své prarodiče potřebují.

V druhé kapitole, která pojednává o výchově, jsou uvedeny interakce mezi rodiči a dětmi a výchovné styly. Je důležité, jak rodiče k dítěti přistupují, protože si to odnáší do svého života. Také jsou zde popsány metody a prostředky výchovy a výchovné cíle.

Značná část pozornosti je věnována kapitole třetí, která popisuje další aspekty, které ovlivňují výchovu. Je zde snaha o postihnutí významu svatby a manželství pro dítě i pro aktéry samotné. Jako další je rozebrán rozchod, věk rodičů, sourozenecké konstelace a peníze, které mají nepochybně na dítě vliv.

Poslední čtvrtá kapitola popisuje pohled mladých lidí na dnešní rodinu a výchovu. Pohled na to, jakou výchovou si samy prošly a zda budou chtít v podobném stylu vychovávat svoje děti. Jejich stanovisko k důležitosti sňatku, peněz, stáří.

Anotace

Bakalářská práce „Výchovné styly v rodině“ pojednává o výchově a jejího vhodného či nevhodného vztahu k jedinci. To může mít vliv na celý život člověka, z toho důvodu je důležitý vhodný přístup rodičů k dítěti. Rodina je zde popsána jako jeden z nejdůležitějších faktorů, který má vliv na osobnost dítěte. Jsou zde uvedeny a rozepsány typy výchovných stylů a další důležité aspekty ovlivňující výchovu.

Šetření je uskutečněno pomocí rozhovoru. Je zaměřeno na mladé lidi, kteří popisují svoji výchovu, dále se zamýšlí nad tím, jaký význam pro ně má rodina, manželství či peníze.

Klíčová slova

Rodina, výchova, funkce rodiny, rodičovství, výchovné styly

Annotation

Bachelor work „Educational styles in the family“ discuss the education and its suitable or unsuitable influence on the individual. It can affect the whole life of a man and because of this fact, the convenient approach of parents is important. The family is described as the most important factor affecting the personality of child. Different education styles are named and described here.

The research was made by the method of an interview. It is focused on young people, who describe their own education, considering the importance of family, marriage or money.

Keywords

Family, education, function of family, parenthood, educational styles

Seznam literatury

1. BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životna pomoc*, 3. vydání. Univerzita Komenského Bratislava: Public Promotion, 2008, s. 251. ISBN 978-80-969944-0-3.
2. ČAPEK, J., ČAPKOVÁ, M. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*, 1. vydání. Praha: Portál, 2010, 120 s. ISBN 978-80-7367-779-4
3. DURNOVSKÝ, J. *Rodina a její poruchy ve vztahu k dítěti*, Praha: SEVT, 1986, 81 s.
4. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*, Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6
5. HAMAROVÁ, J., HOLKOVIČ, L. *Výchova v rodině*, 1. vydání. Bratislava: Smena, 1986, 125 s.
6. HAUSEROVÁ – SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče [Přel. Sirovátková, A.]*, 1. vydání. Praha: Portál, 1996, 104 s. ISBN 80-7178-105-3. HAUSEROVÁ – SCHÖNEROVÁ, I. *Kinder brauchen ihre Grosseltern*, 1 st Edition. München: Kösel- Verlag GmbH & Co, 1994
7. HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*, 2. vydání. Praha: Portál, 2007, 174 s. ISBN 978- 80-7367-327-7
8. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*, 1. vydání. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2
9. KARPAS, J., PROKOPEC, J. *Rodina a její změny v současných podmínkách*, Praha: UVTEI, 1971, 87 s.

10. KRAUS, B. *Teorie výchovy*, 1. vydání. Brno: IMS, 2006, 30 s.
11. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, 1. vydání. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3
12. KOHOUTEK, R. *Vývoj a výchova dítěte v rodině*, Brno: CERM, 1998, 17 s. ISBN 80-7204-105-3
13. MARUŠIAK, M. *Rodina a manželství*, 1. vydání. Praha: Svobodné slovo, 1964, 212s.
14. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*, 1. Vydání. Praha: Portál, 1994, 108 s.
15. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH. Z. *Děti, rodina a stres*, 1. vydání. Praha: Galén, 1994, 214 s. ISBN 80-85826-06-X
16. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH. Z. *Radosti a strasti prarodičů*, 1. vydání. Praha: Grada, 1997, 144 s. ISBN 80-7169-455-X
17. MÁZÁNKOVÁ, L. *Typologie výchovných potíží*, Brno: IMS, 2007, 46 s.
18. MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*, 1. vydání. Brno: Books print, 2008, 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7
19. OKROUHLICOVÁ, A., ČEJKOVÁ, V., GABURA, J. *A sme rodina*, Bratislava: Živena, 1990, 64 s.
20. POTOČÁROVÁ, M. *Pedagogika rodiny*, 1. vydání. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, 211 s. ISBN 978-80-223-2458-8
21. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, 6. vydání. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6

22. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. 1. vydání. Brno: Paido, 1998, 272 s. ISBN 80-85932-48-6
23. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie pro posluchače učitelství 1. Stupně ZŠ*. 1. vydání. Praha: SPN, 1984, 153 s.
24. VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*, 1. vydání. Praha: Karolinum, 2007, 356 s. ISBN 978-80-246-0841-9

Internetové zdroje

1. <http://azcitaty.cz/neznamy-autor/23484/> (staženo 24. 3. 2012)
2. http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/pedf/ps09/uvod_ped/web/pdf/Cile_vychovy.pdf (staženo 29. 3. 2012)
3. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#5> (staženo 19. 2. 2012)
4. <http://www.sos-ub.cz/prevence/hyp24a.pdf>, (staženo 31. 3. 2012)
5. (http://studentka.sms.cz/index.php?P_id_kategorie=7630&P_soubor=%2Fstudent%2Findex.php%3Fakce%3Dprehled%26ptyp%3D%26cat%3D49%26idp%3D%26detail%3D1%26id%3D2936%26view%3D1%26url_back%3D) (staženo 23. 3. 2012)